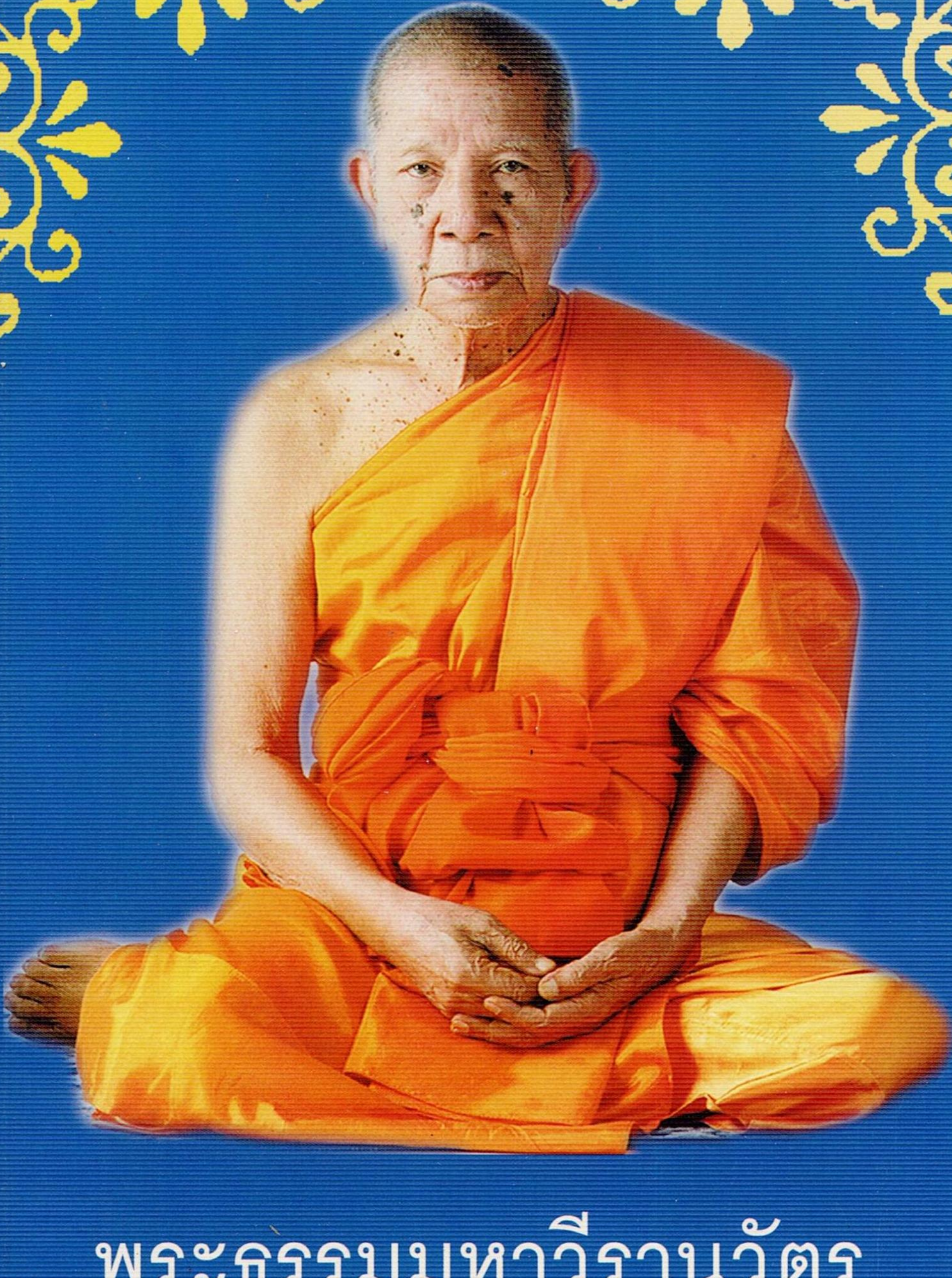

พระธรรมมหาวีรานุวัตร

(ฉลอง จินฺตาอินฺโท ป.ธ.๕,พธ.ด.กิตติมศักดิ์)

สังวิธานกถา
ปัญญาต้องคู่กับกรุณา จึงจะพาชาติรอด

โดย...

พระธรรมโกศาจารย์

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D.)

ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระธรรมมหาวีรานุวัตร

(ฉลอง จินฺตาอินฺโท ป.ธ.๕, พธ.ด.กิตติมศักดิ์

ณ เมรุชั่วคราววัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

สังวิธานกถา

ปัญญาต้องคู่กับกรุณาจึงจะพาชาติรอด

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม ๒๕๕๓ จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

- งานพระราชทานเพลิงศพ
  พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินโท)
  เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
  และที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
  ณ เมรุชั่วคราววัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
  วันอาทิตย์ที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๓

บรรณาธิการ พระวิสุทธิภัทรธาดา *(ประสิทธิ์ พฺรหฺมรํสี)*

กองบรรณาธิการ พระครูศีลวัฒนาภรณ์ (สุรินทร์)
พระครูปลัดรัตนวัฒน์ (พระครูแจ้)
พระมหาสุกรี สุจิตฺโต

แบบปก-รูปเล่ม พระมหาสุกรี สุจิตฺโต
ธนเทพ วงษ์พันธุ์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑-๑๗ ถนนมหาราช ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๐๒-๒๒๑-๘๘๙๒, ๐๒-๖๒๓-๕๖๒๓
โทรสาร ๐๒-๖๒๓-๕๖๒๓

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๓๐๗๔๙ **สำนักพระราชวัง**

๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๓

พระราชทานเพลิงศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จิตฺตาอินฺโท) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี และอดีตเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ ณ เมรุชั่วคราววัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

<u>วันอาทิตย์ที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๓</u> เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน
เวลา ๑๖.๓๐ น. พระราชทานเพลิง.

การนี้ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานผ้าไตร ๕ ไตรทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุลในการพระราชทานเพลิงศพ.

คมกฤษ/พิมพ์/ ๒๖ /ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จิตฺตาอินฺโท) เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๒๕๕๓๒ **สำนักพระราชวัง**

๑๔ กันยายน ๒๕๕๓

พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จิตฺตาอินฺโท) อายุ ๘๔ พรรษา ๖๓ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี และอดีตเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ มรณภาพด้วยโรคมะเร็งกระเพาะปัสสาวะ ณ โรงพยาบาลวิชัยยุทธ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๓ กันยายน เวลา ๐๕.๕๕ น.

วันอังคารที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๓ เวลา ๑๗.๐๐ น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานโกศโถตั้งประดับ.

คมกฤษ/พิมพ์/ [signature] /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จิตฺตาอินฺโท) เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

[signature]

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๒๒๓๑๙ **สำนักพระราชวัง**

๑๘ กันยายน ๒๕๕๓

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดเกล้า ฯ ให้ นายสมศักย์ ภูรีศรีศักดิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี เชิญพวงมาลาของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายา พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรี นารีรัตน์ และของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ ไปวางที่หน้าโกศศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) ณ ศาลาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วันเสาร์ที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๓ เวลา ๑๙.๐๐ น.

ประกาภพรรณ/พิมพ์/ ปิ่นลัก /ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๖๔๕๓๑๒ สำนักพระราชวัง

๑๘ กันยายน ๒๕๕๓

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดเกล้า ฯ ให้ นายสมศักย์ ภูรีศรีศักดิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) ณ ศาลาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

<u>วันเสาร์ที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๓</u> เวลา ๑๙.๐๐ น.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร
	(ฉลอง จินฺตาอินฺโท) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๗๗๔๙๗ สำนักพระราชวัง

๒๘ กันยายน ๒๕๕๓

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดให้ นายสุภัทร ศรีสุนทรพินิต รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี เชิญพวงมาลาของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ และของ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ ไปวางที่หน้าโกศศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) ณ ศาลาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วันอังคารที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๓ เวลา ๑๙.๐๐ น.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๗ฟ๔๗๒

สำนักพระราชวัง

๒๑ กันยายน ๒๕๕๓

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ โปรดให้ นายสุภัทร ศรีสุนทรพินิต รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) ณ ศาลาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วันอังคารที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๕๓ เวลา ๑๘.๐๐ น.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ปิลก์/ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๖๒๓๑๗

สำนักพระราชวัง

๒๐ กันยายน ๒๕๕๓

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงพระกรุณาโปรดให้ นายวันชัย โอสุคนธ์ทิพย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) ณ ศาลาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

วันจันทร์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๓ เวลา ๑๙.๐๐ น.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ปาลา/ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

คำปรารภ

พระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร (ฉลอง จินฺตาอินฺโท ป.ธ.๕,พธ.ด.กิตติมศักดิ์) อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร และที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ได้ละสังขารถึงแก่มรณภาพด้วยอาการอันสงบ เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ หลังจากมีชีวิตอยู่สร้างคุณงามความดี และคุณประโยชน์เป็นอเนกประการ เป็นเวลายาวนานถึง ๘๔ ปี ๑๗ วัน ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ในสมณเพศเป็นเวลา ๖๓ พรรษา

การมรณภาพของพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร นับว่าเป็นความสูญเสียพระมหาเถระผู้มีบทบาทสำคัญมากรูปหนึ่งของวงการคณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีและวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จึงเป็นเหตุนำความเศร้าโศก เสียใจอาลัยรักมาสู่คณะศิษยานุศิษย์ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ตลอดถึงผู้ที่มีความเคารพรักนับถือในพระเดชพระคุณฯ เป็นอย่างยิ่ง

คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีและวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร นำโดยพระเดชพระคุณพระเทพสุวรรณโมลี เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี และผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร เป็นต้น เป็นประธาน ได้จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร ตามพุทธประเพณีนิยมอย่างสมเกียรติสมฐานะ สมกับความเป็นพระมหาเถระผู้เพียบ

พร้อมด้วยบารมีธรรม โดยจัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาและสวดพระอภิธรรมทุกคืนต่อเนื่องกันเป็นเวลา ๕๐ คืน

พระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร เป็นพระมหาเถระผู้มีศีลาจารวัตรงดงาม เคร่งครัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย มีปฏิปทาน่าเคารพเลื่อมใส มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่สมถะเรียบง่าย มีอัธยาศัยน้ำใจไมตรีที่เปี่ยมด้วยพรหมวิหารธรรมและสังคหวัตถุธรรม เป็นทั้งนักปกครอง นักบริหาร นักการศึกษา และนักพัฒนาผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ได้สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนา ปรากฏชัดเจนจิตใจแก่สาธารณชนทั่วไปแล้ว

เพื่อน้อมถวายเป็นทักขิณานุปทานบูชา และแสดงความกตัญญูกตเวทิตาธรรมแด่พระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้จัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์รวมบทพระธรรมเทศนา เรื่อง **"สังวิธานกถา"** และปาฐกถาเรื่อง **"ปัญญาต้องคู่กับกรุณาจึงจะพาชาติรอด"** โดยพระเดชพระคุณ **พระธรรมโกศาจารย์** (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, ป.ธ.๙, พธ.บ., Ph.D.) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าคณะภาค ๒ และเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เพื่อถวายและมอบเป็นธรรมบรรณาการแก่ทุกท่านที่ให้เกียรติมาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร ในวันอาทิตย์ที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ณเมรุชั่วคราววัดป่าเลไลยก์วรวิหารตำบลรั้วใหญ่อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

ด้วยกุศลกัลยาณกรรมทั้งปวง และผลานิสงส์แห่งธรรมทานครั้งนี้ ขอจงสำเร็จเป็นอิฐวิปากสุขสมบัติ เพิ่มพูนบารมีธรรมของพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร ยิ่งๆ ขึ้นไป ในสัมปรายภพ สมดังเจตนาปรารภทุกประการ เทอญ

(พระวิสุทธิภัทรธาดา)

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

กำหนดการบำเพ็ญกุศลศพ

พระธรรมมหาวีรานุวัตร

(ฉลอง จินฺตาอินฺโท/จินดาอินทร์ ป.ธ.๕,พธ.ด.กิต.)

อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

และที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

•••

ปัญญาสมวาร และออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ

วันเสาร์ที่ ๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ตรงกับวันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๑)

เวลา ๑๓.๓๐ น. เทศน์ปฐมสังคีติคาถา (แจง) ๓ ธรรมาสน์ โดย พระสุธรรมภาณี วัดโคนอน, พระนนทสารเวที วัดพิกุลเงิน, พระอมรสุธี วัดพระเชตุพน

เวลา ๑๕.๓๐ น. พระสงฆ์ ๘๔ รูป สวดแจง

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชาคณะ ๒๐ รูป สวดพระพุทธมนต์หน้าโกศ

เวลา ๑๙.๐๐ น. แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม (สหัสนัยมอญ)

วันอาทิตย์ที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑)

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระราชาคณะ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล แด่พระสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป

เวลา ๑๓.๐๐ น. เชิญโกศศพแห่เวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๔.๐๐ น. สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์แสดงพระธรรมเทศนา
ศราทธพรตคาถา ๑ กัณฑ์

พระสงฆ์ ๒๐ รูป สวดศราทธพรตคาถารับเทศน์

พระสงฆ์ ๔๘๕ รูป รับทักษิณานุประทาน

เวลา ๑๖.๓๐ น. พระราชทานเพลิงศพ

วันจันทร์ที่ ๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๓

(ตรงกับวันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๑)

เวลา ๐๗.๐๐ น. บังสุกุลสามหาบ

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ฉลองอัฐิ

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ ๑๕๐ รูป
เป็นเสร็จพิธี

ประวัติสังเขป

พระธรรมมหาวีรานุวัตร

(ฉลอง จินฺตาอินฺโท ป.ธ.๕, พธ.ด.กิต.)

อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

●●●

๑. ชื่อ

พระธรรมมหาวีรานุวัตร ฉายา จินฺตาอินฺโท อายุ ๘๔ พรรษา ๖๓ วิทยฐานะ ป.ธ. ๕, น.ธ. เอก เจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร เลขที่ ๒๔๙ ต.รั้วใหญ่ อ.เมืองสุพรรณบุรี จ.สุพรรณบุรี และที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

๒. สถานะเดิม

ชื่อ ฉลอง นามสกุล จินดาอินทร์ เกิด ๖ ฯ ๙ ค่ำ ปีขาล ตรงกับวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ บิดาชื่อ นายผล มารดาชื่อ นางกวา ณ บ้านท้ายบ้าน หมู่ที่ ๒ ต.ต้นตาล อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี

๓. บรรพชา

วัน ๓ ๑๐ ฯ ๖ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ณ วัดสองพี่น้อง ตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมี พระครูอุภัยภาดารักษ์ วัดสองพี่น้อง อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์

๔. อุปสมบท

วัน ๔ ๑๓ ฯ ๗ ค่ำ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ณ วัดสองพี่น้อง อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี โดยมี

พระครูอุภัยภาดารักษ์ เจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง ต.ต้นตาล อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์

พระโกวิท ปริสุทฺโธ (พระครูวุฒิธรรมรักษ์) วัดสองพี่น้อง เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระมหาเก็บ ภทฺทิโย ป.ธ. ๖ (พระวิบูลเมธาจารย์) วัดสองพี่น้อง เป็นพระอนุสาวนาจารย์

๕. วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๔๘๒ - สำเร็จวิชาสามัญชั้นประถมปีที่ ๔ จากโรงเรียนเทศบาล ๑๙ วัดดงมูลเหล็ก อำเภอบางกอกน้อย กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๘๖ - สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดสองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๔๙๑ - สอบได้ประโยค ป.ธ. ๕ สำนักเรียนวัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๓ - สำเร็จการศึกษาบาลีเตรียมอุดมศึกษาปีที่ ๑ จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๑๓ - สำเร็จการศึกษาอบรม จากโรงเรียนพระสังฆาธิการส่วนกลาง แผนกศึกษาอบรมรุ่นที่ ๑

๖. งานปกครอง

พ.ศ. ๒๔๙๔ - เป็นเลขานุการคณะกรรมการสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๔๙๕ - เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พ.ศ. ๒๕๑๑ - เป็นเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง

พ.ศ. ๒๕๑๔ - เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๗-ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๑๗ - เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๒๒ - เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีบัวบาน

พ.ศ. ๒๕๒๗ - เป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดป่าเลไลยก์ฯ

พ.ศ. ๒๕๒๗ - เป็นเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๓๕ - เป็นเจ้าอาวาสที่เข้ารับพัดพัฒนา “วัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นประจำปี ๒๕๓๕” ขณะดำรงตำแหน่งเป็นพระราชสุพรรณาภรณ์

๗. เกียรติคุณพิเศษ

พ.ศ. ๒๕๔๒ วันอาทิตย์ที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ได้เข้ารับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาครุศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว) ปฏิบัติหน้าที่แทนในการมอบใบปริญญา)

๘. สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโท ที่ **พระครูศรีปทุมรักษ์**

พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระสุวรรณโมลี**

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ **พระราชสุพรรณาภรณ์** สุนทรวุฒิกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี

พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น
พระราชาคณะชั้นเทพ ที่
พระเทพสุวรรณโมลี ศรีพิพัฒโนดม
วิกรมปริยัตยาทร มหาคณิสสร
บวรสังฆาราม คามวาสี

พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น
พระราชาคณะชั้นธรรม ที่
พระธรรมมหาวีรานุวัตร
พิพัฒนกิจโกศล โสภณธรรมสุธี
ศรีปริยัติกิจจานุกิจ มหาคณิสสร
บวรสังฆาราม คามวาสี

รวมผลงานทุกรายการ งานสาธารณูปการ, งานสาธารณกุศล, งานบูรณปฏิสังขรณ์ และด้านส่งเสริมการศึกษา เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า ๒๓๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สองร้อยสามสิบห้าล้านบาท)

มรณภาพ เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ (ตรงกับวันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๐) เวลา ๐๙.๕๙ น. ณ โรงพยาบาลวิชัยยุทธ กรุงเทพมหานคร ด้วยโรคมะเร็งในต่อมลูกหมาก และมะเร็งในกระเพาะปัสสาวะ สิริอายุ ๘๔ ปี - เดือน ๑๗ วัน พรรษา ๖๓ และประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพ วันอาทิตย์ที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ (ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑) เวลา ๑๖.๓๐ น. ณ เมรุพิเศษ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

สังวิธานกถา
ปัญญาต้องคู่กับกรุณา
จึงจะพาชาติรอด

โดย...

พระธรรมโกศาจารย์

(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D.)

ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

สังวิธานกถา*

พระธรรมโกศาจารย์
(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D.)
ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุมา จ โหติ
วิธุโร จ นิสฺสยสมฺปนฺโน จาติ

---

*แสดงเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เวลา ๑๙.๐๐ น. ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

ณ บัดนี้ จักรับประทานแสดงพระธรรมเทศนาในสังวิธานกถา เพื่อเป็นเครื่องประคับประคองฉลองศรัทธาประดับปัญญาบารมีอนุโมทนาในการบำเพ็ญกุศลบุญราศีส่วนทักษิณานุประทาน ที่คณะท่านเจ้าภาพทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในฝ่ายบรรพชิต มีพระเดชพระคุณพระธรรมปริยัติเวที เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ และพระเดชพระคุณพระเทพสุวรรณโมลี เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี และผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลย์วรวิหาร เป็นต้น เป็นประธาน ในฝ่ายคฤหัสถ์มีท่านสมศักย์ ภูรีศรีศักดิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น เป็นประธาน พร้อมทั้งเจ้าภาพหลักประกอบด้วย ๑) คุณน้อย คุณใจ ศรีธนพงศา ๒) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต ๒ จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) บริษัทกระเบื้องหลังคาเซรามิคไทย จำกัด ๔) คณะข้าราชการทุกส่วนงานในจังหวัดสุพรรณบุรี แต่ละท่านได้รำลึกถึงคุณูปการของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมมหาวีรานุวัตร อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร และอดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ถึงมรณภาพ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่ผ่านมา สิริรวมอายุได้ ๘๔ ปี

การที่คณะศิษยานุศิษย์และคณะท่านเจ้าภาพทุกท่านได้จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลต่อเนื่องกันมานับตั้งแต่วันที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อมรณภาพ ก็ด้วยทุกท่านมีน้ำใจรำลึกนึกถึงพระคุณ ได้แสดงกตัญญูกตเวทิตาธรรมต่อพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร สำหรับคืนนี้จัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนา

พระเดชพระคุณหลวงพ่อในยามที่มีชีวิตอยู่ได้บำเพ็ญประโยชน์เป็นอเนกประการ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรีติดต่อกันยาวนานถึง ๒๓ ปี ไม่นับช่วงเวลาที่รับตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัด ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรีมาก่อน และได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์พระอารามหลวง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ จนถึงมรณภาพ ความงดงามแห่งพระอารามหลวงนี้เป็นประจักษ์พยานแห่งความเสียสละทุ่มเทของพระเดชพระคุณในการบำเพ็ญหน้าที่ไม่ว่าในฐานะเจ้าอาวาส ในฐานะเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับสูงรับผิดชอบงานคณะสงฆ์ทั้งจังหวัดสุพรรณบุรี ดังนั้น การบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย และการบูชาในครั้งนี้ จึงได้ทำอย่างยิ่งใหญ่สมเกียรติ สมดังพระบาลีที่ว่า **“เปตาน ปูชา จ กตา อุฬารา”** แปลความว่า ***“การบูชาผู้ล่วงลับได้กระทำอย่างโอฬาร”***

การบูชาท่านผู้ที่ล่วงลับให้กระทำอย่างโอฬารนั้น เพราะว่าในชีวิตของคน ๆ หนึ่ง แม้จะยังมีงานหลายงานที่เราจะไปร่วมไปเกี่ยวข้อง แต่มีงานหนึ่งที่ทำได้ครั้งเดียวแล้วก็จบกันไปเลยคือ

งานศพ งานวันเกิด งานขึ้นปีใหม่ งานฉลองยศศักดิ์ ปีนี้ไม่ได้ไปร่วมยังมีโอกาสได้เลื่อนยศได้ฉลองกันต่อไป แต่งานศพมีได้ครั้งเดียวเพื่อรำลึกนึกถึงบุญคุณของท่านแสดงน้ำใจให้ปรากฏร่วมกันกระทำให้โอฬาร เป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ท่านผู้วายชนม์ เหตุที่มีการบูชาอย่างโอฬารในคืนนี้และก่อนนี้ก็เพราะพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร เป็นพระเถระรัตตัญญูผู้มีพรรษายุกาลสูงเปี่ยมด้วยบารมีธรรมรู้ราตรีนาน คือบวชมานาน มีโอกาสที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติพระศาสนาอย่างไพศาล และก็ได้ใช้โอกาสนั้นให้เป็นประโยชน์มีคุณูปการมากมายเกินกว่าที่จะได้พรรณนาให้ครบถ้วนได้ ที่พระเดชพระคุณทำอย่างนั้นได้ เพราะมีคุณลักษณะที่เป็นอัตตหิตสมบัติ และปรหิตปฏิบัติ

คุณลักษณะส่วนอัตตหิตสมบัติ แปลว่า ความพร้อมบริบูรณ์ในส่วนตน อัตตหิตสมบัติเกิดจากการศึกษาพัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ คุณลักษณะข้อนี้เกิดจากการที่พระเดชพระคุณเป็นผู้รักการศึกษาและใฝ่ใจในการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา พระเดชพระคุณเป็นชาวสุพรรณบุรีโดยกำเนิด เมื่อได้รับการบรรพชาอุปสมทบ ณ วัดสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เห็นว่าการได้บรรพชาอุปสมบทจะเป็นโอกาสที่ให้พัฒนาตนเอง จึงได้ศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี จนสอบไล่ได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ในสำนักวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

นอกจากนั้นก็ได้ขวนขวายเข้าศึกษาและสำเร็จการศึกษาระดับบาลีเตรียมอุดมศึกษาชั้นปีที่ ๑ จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากนี้ในส่วนการทำหน้าที่ใช้ความรู้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ต่อบ้านเกิดเมืองนอน พระเดชพระคุณกลับจากกรุงเทพมหานคร มารับภารธุระพระศาสนาที่อำเภอสองพี่น้อง ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีบัวบาน เป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดป่าเลไลย์วรวิหาร เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี และเป็นเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี

คุณลักษณะส่วนปรหิตปฏิบัติที่โดดเด่นของพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร คือความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พระเดชพระคุณเป็นพระเถระที่พูดน้อยแต่ตรงประเด็นปัญหาและแก้ปัญหาได้ฉับไว เพราะว่ามีพื้นฐานในการศึกษาอบรมที่ดีงามโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้จบการศึกษาอบรมจากโรงเรียนพระสังฆาธิการส่วนกลาง แผนกศึกษาอบรมรุ่นที่ ๑ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๓ เมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนเตรียมความพร้อมทั้งจากห้องเรียนและจากประสบการณ์ตรงแล้วก็ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรีให้มีการผนึกกำลังกันพัฒนากิจการพระศาสนาให้เจริญก้าวหน้าในทุกด้าน เพราะมีผลงานโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ของพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร จึงได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาครุศาสตร์ จากมหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเป็นเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรีรูปแรกที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม มีราชทินนามเต็มว่า **พระธรรมมหาวีรานุวัตร พิพัฒนกิจโกศล โสภณธรรมสุธี ศรีปริยัติกิจจานุกิจ มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี**

การที่พระเดชพระคุณได้รับสร้อยราชทินนามว่า **พิพัฒนกิจโกศล** ซึ่งแปลว่า ***"ผู้ฉลาดในการพัฒนา"*** นี้ เพราะพระเดชพระคุณเป็นพระเถระนักบริหารผู้ทำงานให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยการจัดการที่ดี นักบริหารที่ดีไม่จำเป็นต้องทำงานเองไปทุกเรื่อง ต้องเป็นผู้สามารถที่จัดการให้คนอื่นทำงานได้อย่างดีมีความสามัคคีปรองดอง ดังพระบาลีที่ว่า **อลํ กาตุง อลํ สํวิธาตุง** แปลความว่า *ทำงานเองก็ได้ จัดการให้คนอื่นทำงานก็ได้* นี่เรียกว่าหัวใจนักบริหาร การที่พระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตรบริหารกิจการพระศาสนาได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทั้งในฐานะเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ทั้งในฐานะเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับสูงสุดในจังหวัดนี้ ก็เพราะพระเดชพระคุณเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมนักบริหาร ๓ ประการ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ประทานเป็นพระโอวาทไว้ ดังพระบาลีนิกเขปบทที่ยกไว้ ณ เบื้องต้นว่า **อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขุมา จ โหติ** เป็นต้น แปลความว่า ***"ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีตาดี มีธุระดี และมีที่พึ่งพิงดี"***

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเปรียบไว้ว่า พ่อค้า นักธุรกิจ ที่จะประสบความสำเร็จ ต้องมีคุณสมบัติ ๓ คือ

๑. มีตาดี
๒. มีธุระดี
๓. มีที่พึ่งพิงดี

มีตาดี คือมีปัญญาจักษุ ตาแห่งปัญญา เป็นผู้มองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ ถนัดในการวางแผน นักบริหารต้องมองการณ์ไกล โดยเฉพาะภาพที่เรามองเห็นด้วยดวงตานั้น ภาษาบริหารของฝรั่งเรียกว่า vision ซึ่งแปลสมัยนี้ว่า วิสัยทัศน์

แท้ที่จริง ***พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องวิสัยทัศน์มากว่า ๒,๕๐๐ ปีแล้ว เรียกว่าจักขุมา แปลว่ามีนัยน์ตาดี นัยน์ตาดีในที่นี้ คือมองเห็นภาพเป้าหมายที่เราจะบรรลุให้ถึงอย่างชัดเจน สามารถถ่ายทอดให้เพื่อนร่วมงานเห็นดีเห็นงามกับเป้าหมายนั้น และไปสู่เป้าหมายนั้นอย่างพร้อมเพียงกัน***

ท่านทั้งหลายลองจินตนาการว่า ก่อนที่จังหวัดสุพรรณบุรีจะได้รับยกย่องว่า เป็นจังหวัดที่ถนนหนทางดี ไปมาสะดวก ไฟฟ้าสว่าง เกาะกลางถนนงดงาม คนที่อำนวยการให้เกิดสิ่งนี้ขึ้นมา ต้องสร้างภาพในใจของตนเองก่อนแล้วจึงอำนวยการให้พัฒนาเมืองสุพรรณบุรี เมื่อก่อนนั้นสุพรรณบุรีเป็นเมืองปิดการที่จะไปจะมาจะต้องผ่านไปที่จังหวัดนครปฐม ไปอาศัยเส้นทาง

อำเภอสองพี่น้องออกไปที่นครปฐม อ้อมไปทางโน้นก่อน และจะเห็นแต่ความเจริญรุ่งเรืองของนครปฐม ต่อมามีนักการเมืองมองเห็นว่าจะต้องตัดถนนตรงจากสุพรรณบุรีผ่านบางบัวทอง ตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เป็นเส้นทางตรง โดยต้องไปผ่านนครปฐม และวันนี้ก็มีพระเถระจากนครปฐมมาให้กำลังใจ เพราะว่าสุพรรณบุรีมีอะไรดี ๆ เช่น เปลี่ยนพื้นที่ที่เคยเป็นเรือนจำให้เป็นหอคอย ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าการจะพัฒนาได้อย่างนี้ต้องมีวิสัยทัศน์ เรียกว่า จักขุมา

ข้อที่สอง **มีธุระดี** พระพุทธเจ้าตรัสว่า พ่อค้าผู้มีจักขุมามีสายตาที่ยาวไกล รู้ว่าไปค้าขายที่ไหนได้กำไรหรือขาดทุนเท่านั้นยังไม่พอ ตนเองจะต้องมีความชำนาญเชี่ยวชาญในการบริหาร ในการจัดการ ถ้าเป็นพ่อค้าเพชร จะต้องดูว่าเพชรแท้หรือเพชรเทียม เป็นทหารก็ต้องใช้อาวุธเป็น วางแผนยุทธศาสตร์ได้ ไม่ว่าจะทำงานสาขาใด แต่ก็มีเรื่องที่ตนเองชำนาญเป็นพิเศษ เรียกว่า จัดการธุระได้ดี เพราะบางครั้งบางคราวยืมจมูกคนอื่นหายใจ เขาทำไม่ได้ดังใจ เราก็ต้องไปทำเอง ดังที่จังหวัดสุพรรณบุรีมีอนุสาวรีย์ดอนเจดีย์ ซึ่งเป็นอนุสรณ์สถานแห่งการที่พระมหากษัตริย์ผู้เป็นมหาราช คือสมเด็จพระนเรศวรมหาราชต้องลงมารบเอง ปรกติพระมหากษัตริย์ต้องบัญชาการวางแผนใช้แม่ทัพนายกองหรือขุนศึกออกไปรบ น้อยครั้งมากที่จะต้องออกศึกชนิดที่เรียกว่าทรงช้าง ทำยุทธหัตถี การทำยุทธหัตถี

แสดงถึง อลํ กาตุง ทำเองก็ได้ เมื่อลูกน้องไม่ทำ อลํ สํวิธาตุง จัดการให้คนอื่นทำก็ได้

ในสงครามยุทธหัตถี ที่จริงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงวางแผนอย่างดี รู้ความเคลื่อนไหวของข้าศึกพม่า รู้ว่าตอนนี้ทัพพม่ากำลังผ่านจระเข้สามพันแล้ว จึงตั้งทัพรอที่ตำบลหนองสาหร่าย ส่งทัพหน้าซึ่งมีพระยาศรีไสยณรงค์ ไปคอยยันทัพพม่าไว้ หากว่าเข้ามาใกล้ลองกำลังรบกันดู แต่ว่าอย่าไปทำชนะเพราะเรามีกำลังน้อยกว่า ให้ลองรบแล้วถอย ทำเหมือนว่าไม่อยากรบ แต่ว่าเวลาไปรบจริง ทัพหน้าของไทยไม่ทำตามแผนฮึกเหิมขึ้นมาสู้ไม่ถอย แทนที่จะถนอมตัวกลับเผชิญหน้า ทำให้สู้ไม่ไหวเพราะกำลังน้อยกว่า ทัพหน้าของไทยก็เลยถูกตีแตกถ่อยหล่นไปทางสมเด็จพระนเรศวรที่รอการศึกอยู่ สมเด็จพระนเรศวรฟังข่าวศึกโดยม้าเร็ว พระองค์รู้ว่าการศึกครั้งนี้ทหารฝ่ายเราพลาดพลั้งเพราะไม่ทำตามแผนที่วางไว้ ได้ปรึกษากับแม่ทัพนายกองว่าจะแก้การศึกในครั้งนี้อย่างไร แม่ทัพนายกองบอกว่า ต้องส่งกองหนุนเข้าไปช่วยทัพหน้า สมเด็จพระนเรศวรทรงแย้งว่า ถ้าส่งกองหนุนเข้าไปทัพหน้าของฝ่ายเราก็ถอยมาพม่าก็รบตามมาตะลุมบอนกัน จะไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ทัพไทยจะแตกอีก พระองค์ทรงวางแผนใหม่แจ้งไปที่ทัพหน้าว่า ให้ถอยเร็วกว่าเดิมทำทีเป็นกลัวพม่าลนลานวิ่งกันอุตลุดให้พม่าได้ใจไล่ตามแล้วถอยมาจนถึงที่ที่สมเด็จพระนเรศวรกับทัพหลวงซุ่มอยู่

เพื่อให้พม่าตกมาในวงล้อมของทัพหลวงของไทย ทรงส่งม้าเร็วไปแจ้งข่าวทัพหน้าอย่างนี้แล้ว ก็สั่งทัพหลวงให้ร่วมกันตีพม่าที่เข้ามาในวงล้อม

แต่ในภาวะคับขันฝุ่นตลบอบอวน แจ้งข่าวก็ไม่ทัน ฝ่ายไทยก็ถอยเร็วตามแผน แต่ฝ่ายตั้งรับแจ้งกันไม่ทัน เพราะฉะนั้นเวลาที่พม่าอยู่ในวงล้อม พระนเรศวรกับทัพหลวงจำนวนไม่มากที่รู้กัน เข้าไปไล่ตีพม่า ฝุ่นฟุ้งจัดบนท้องฟ้าเมฆก็บดบังมองไม่เห็นว่าใครเป็นใคร ไม่รู้ว่ามิตรหรือศัตรู ฝ่ายพม่าเห็นว่าถูกล้อมก็ถอยอย่างรนราน ฝ่ายไทยก็รุกไล่ ภาวะฝุ่นตลบที่เกิดขึ้น ไม่รู้ว่าแม่ทัพอยู่ตรงไหน สมเด็จพระนเรศวรไปทางใด บางทีก็ตีกันเองแยกไม่ออกว่ามิตรหรือศัตรู เหมือนเมืองไทยในช่วงที่ผ่านมานั่นแหละรบกันเอง ไม่รู้สีไหนเป็นสีไหน

สมเด็จพระนเรศวรจึงอยู่ในภาวะเสี่ยงมาก แม่ทัพนายกองหาพระเจ้าอยู่หัวไม่พบ สมเด็จพระนเรศวรเห็นฝุ่นฟุ้งบนท้องฟ้ามืดคลื้มก็อธิษฐานว่า เราทำศึกครั้งนี้เพื่อช่วยบ้านเมืองเพื่ออุปถัมภ์พระศาสนา ขอให้เทพดาอารักษ์ จงดลบันดาลเปิดทางแสงสว่างด้วยเทอญ พออธิษฐานเสร็จฟ้าสว่างฝุ่นจางแต่ที่ไหนได้เบื้องหน้าพระองค์นั้น กลายเป็นช้างของพม่ายืนกันเป็นแถวปีกกาสักยี่สิบเชือก มีช้างสมเด็จพระนเรศวร กับช้างพระอนุชา พระเอกาทศรถ ๒ เชือกประจันหน้ากัน กับช้างยี่สิบเชือก และมองไปก็เห็นช้างที่อยู่ตรงกลางมีฉัตรกั้นอยู่ใต้ร่มข่อย

สมเด็จพระนเรศวรตัดสินพระทัยว่า ถ้าหนีก็โดนยิงตาย ถ้ารบหมู่ก็สู้ไม่ได้เพราะเขามีกำลังรบมากกว่า แม่ทัพนายกองของไทยก็ไม่รู้ไปไหน เหลียวขวาก็แลหาย เหลียวซ้ายก็มองไม่เห็น ตรงนี่แหละที่สมเด็จพระนเรศวรมีคุณสมบัติของผู้บริหารข้อที่ ๒ วิธุโร จัดการธุระได้ดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ฉับไว อาศัยปฏิภาณใสช้างไปท้าพระมหาอุปราชา แม่ทัพพม่า ให้มาทำยุทธหัตถีกันตัวต่อตัว เมื่อทำยุทธหัตถีตัวต่อตัวแล้ว เป็นที่ทราบกันว่า พระนเรศวรมีชัยชนะฟันพระมหาอุปราชาขาดคอช้าง ดังพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส แห่งสำนักวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม พระองค์ได้นิพนธ์ไว้ในลิลิตตะเลงพ่าย ตอนหนึ่งว่า

อุรารานร้าวแยก ยลสยบ
เยนพระองค์ลงทบ ท่าวดิ้น
เหนือคอคชซอนซบ สังเวช
วายชีวาตม์สิ้นสุด สู่ฟ้าเสวยสวรรค์

เมื่อประหารพระมหาอุปราชของพม่าสิ้นพระชนม์ไปอย่างนั้น หลังการศึกสมเด็จพระนเรศวร จึงได้สร้างเจดีย์ลุแก่โทษ ไว้ที่พระนครศรีอยุธยา ๑ องค์ ณ วัดใหญ่ชัยมงคล และอีกหนึ่งองค์ก็สร้างไว้ที่ตำบลหนองสาหร่าย ปัจจุบันก็คือดอนเจดีย์ และปัจจุบันนี้ทางราชการได้สร้างอนุสาวรีย์ดอนเจดีย์ครอบพระเจดีย์ที่พระนเรศวรสร้างเอาไว้

ดังที่กล่าวมานี่แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมิใช่จะวางแผนเท่านั้น จะต้องสามารถในการดำเนินการเป็นผู้นำ บางครั้งก็ต้องออกทำการเองเพื่อให้เกิดความเชื่อถือ เกิดความไว้วางใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ของผู้ตาม การได้คุมจิตใจของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชานั้น เรียกว่าเป็นคุณธรรมข้อที่ ๓ ก็คือมีที่พึ่งพิง พ่อค้าไปค้าขายต่างเมือง ข้ามทะเลทรายไป มีเกวียนตั้ง ๕๐๐ เล่ม ไปพักที่ไหน นี่เรียกว่ามีที่พึ่งพิง เป็นใหญ่เป็นโตแล้วสามารถจะให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาผู้ร่วมงานมาสนองงานได้หรือไม่ นี่เป็นข้อที่ ๓ เรียกว่า **ผูกใจคนด้วยมนุษยสัมพันธ์**

นโปเลียนมหาราช บอกว่า การที่จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ท่านต้องมี ๒ สิ่ง คือ ๑. มีศัตรูที่กล้าแข็งที่สุด เอาชนะให้ได้แล้วท่านจะยิ่งใหญ่ ดังสมเด็จพระนเรศวรมหาราชรบทำยุทธหัตถีชนะพระมหาอุปราชา เป็นมหาราชที่ยิ่งใหญ่ แต่การจะดำเนินการให้ยิ่งใหญ่ นโปเลียนบอกว่า ต้องมีข้อที่ ๒ มีมิตรที่ซื่อสัตย์ที่สุด ร่วมหัวจมท้าย ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ ท่านจะทำการใหญ่สำเร็จ

การมีมิตรที่ซื่อสัตย์ ก็คือคุณธรรมข้อที่ ๓ เรียกว่ามีกัลยาณมิตร ในการบริหารจัดการ ในการมีกัลยาณมิตรที่ว่านี่นั้น ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในพระพุทธศาสนา ดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า **สกลเมวิทํ พฺรหฺมจริยํ ยทิทํ กลฺยาณมิตฺตตา กลฺยาณสหายตา กลฺยาณ**

สมฺปวงฺกตา แปลความว่า *"ความมีมิตรดี มีสหายดี มีพวกดี นี้เป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์"*

ทำไมจึงกล่าวว่า การมีกัลยาณมิตรเป็นเนื้อเป็นตัวพรหมจรรย์ พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า พระสารีบุตรต่อให้เก่งเท่าเก่ง มีปัญญาเฉลียวฉลาด ก็ไม่สามารถบรรลุธรรมด้วยตนเองได้ ต้องอาศัยการสอนขององค์สมเด็จสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตร จึงสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระอนุพุทธะ ๘๐ องค์ผู้ยิ่งใหญ่สำเร็จได้ก็พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอนุพุทธเหล่านั้นได้สอนให้ศิษยานุศิษย์ให้บรรลุธรรมตามก็เป็นกัลยาณมิตรให้ศิษย์รุ่นหลังต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน เรียกว่างานเผยแผ่พระพุทธศาสนา แท้ที่จริงก็คือระบบกัลยาณมิตรอันยิ่งใหญ่ที่ครูบาอาจารย์สั่งสอนศิษยานุศิษย์ทำให้พระพุทธศาสนาสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

ในการบริหารกิจการที่ดีทุกฝ่ายต้องเป็นกัลยาณมิตร กัลยาณสหาย และเป็นพวกพ้องที่ดี คำว่ามิตรหมายถึงอะไร หมายถึงคนที่มีไมตรีจิตหวังดีต่อเรา สหายหมายถึงอะไร สหาย แปลว่า ไปร่วมกัน ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ ไม่ว่าจะเป็นหัวหน้าเป็นลูกน้อง เรียกว่าสหายร่วมงานทั้งสิ้น และถ้านับถือศาสนาเดียวกัน เราก็เป็นสหายร่วมการปฏิบัติธรรม อย่างนี้เรียกว่ากัลยาณสหาย คำว่า พวกที่ดี หมายถึงว่ารวมใจเดียวกัน เป็นพวกเดียวกัน ร่วมอุดมการณ์เดียวกัน มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมสุข

การทำงานที่มีทั้งมิตร มีทั้งสหาย มีทั้งพวกพ้องที่ดี หวังได้เลยว่าสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง พระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร เป็นพระเถระผู้ยิ่งใหญ่ ก็เพราะมีคุณธรรมทั้ง ๓ ประการ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสว่า **เอวเมว โข ภิกฺขเว ตีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ** เป็นต้น แปลความว่า *"ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้ ย่อมบรรลุถึงความยิ่งใหญ่ไพบูลย์ในกุศลธรรมได้ไม่นานนัก"*

คำว่ายิ่งใหญ่ไพบูลย์ของพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร คือยิ่งใหญ่ด้วยยศ ๓ ประการ คือ อิสริยศ เกียรติยศ และบริวารยศ

อิสริยศ คือความยิ่งใหญ่ด้วยตำแหน่งหน้าที่ พระเดชพระคุณเป็นถึงเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ พระอารามหลวง นี่เรียกว่าอิสริยศ

เกียรติยศ คือคุณความดี พระเดชพระคุณได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม นี่ก็เป็นเกียรติยศอันสูงยิ่ง

บริวารยศ หมายถึง มีผู้ร่วมงาน เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา แม้กระทั่งผู้ใหญ่ที่เมตตาส่งเสริมสนับสนุนให้การปฏิบัติหน้าที่ให้ลุล่วงไปด้วยดี ข้อนี้แสดงว่าพระเดชพระคุณมีธรรมทั้ง ๓ ประการ คือ มีตาดี มีธุระดี และมีที่พึ่งพิงดี

ตัวอย่างที่แสดงว่ามีตาดี ก็คือ ล่าสุดได้ดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ เรียกว่า ปบ.ส เพื่อพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีความรู้ความสามารถ เหมือนดังพระเดชพระคุณเองได้ผ่านโรงเรียนพระสังฆาธิการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ นี่เป็นการพัฒนาที่ถูกประเด็น เพราะมนุษย์เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา จะพัฒนาคณะสงฆ์ต้องพัฒนาบุคคลากรของคณะสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถ คนที่เก่งจะไปพัฒนางานต่อเนื่องต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า

พัฒนาชาติให้เริ่มที่ประชาชน

พัฒนาคนให้เริ่มที่ใจ

จะพัฒนาอะไรให้เริ่มที่ตัวเราเองก่อน

ประเด็นที่ว่า พระเดชพระคุณจัดการธุระได้ดี ไม่ว่าจะรับตำแหน่งเจ้าคณะพระสังฆาธิการ หรือตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลย์ ก็ไม่ได้ทำให้งานทั้งสองนี่ขัดแย้งกัน ในฐานะที่เป็นครูก็เทศนาสั่งสอนทำหน้าที่ได้ครบถ้วนบริบูรณ์งดงาม ไม่อากูลเรียกว่าไม่เป็นสิ่งที่คั่งค้างแต่อย่างใด

ประการที่ ๓ มีกัลยาณมิตรที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผู้ร่วมงาน มีผู้สนองงาน เป็นกัลยาณมิตรต่อเนื่องยาวนาน โดยเฉพาะกัลยาณมิตรของพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร

ก็คือพระเดชพระคุณเจ้าคณะจังหวัดรูปปัจจุบัน พระเดชพระคุณพระเทพสุวรรณโมลี ซึ่งได้ทำงานร่วมกันมาตั้งแต่สมัยที่พระเดชพระคุณเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรีรูปปัจจุบัน เป็นรองเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง ต่อมาเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี และเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลย์วรวิหาร เรียกว่าทำงานในฐานะกัลยาณมิตร สร้างบารมีร่วมกันเป็นประจักษ์พยานได้เป็นอย่างดีว่า ผู้ที่จะทำงานยิ่งใหญ่สำเร็จต้องมีกัลยาณมิตร ดังพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร มีกัลยาณมิตรจำนวนมากมาย และสืบต่องานที่พระเดชพระคุณที่ได้สร้างไว้ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัดป่าเลไลย์วรวิหาร จะพัฒนาต่อไปไม่หยุด คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี จะได้รักษามรดกที่พระเดชพระคุณได้สร้างไว้ให้สืบต่อไปด้วยผลงานของเจ้าคณะจังหวัดในปัจจุบันที่ได้ร่วมงานกันมาอย่างรู้ใจกัน จึงกล่าวได้ว่า การที่ท่านมรณภาพดับไปนั้น ได้ทิ้งมรดกธรรม มรดกงาน มรดกบุคคล ให้สืบสานต่อเป็นประโยชน์ไพศาล ที่ทุกท่านมีวันนี้ ส่วนหนึ่งก็คุณความดีที่พระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตรได้อุทิศตนสร้างไว้อย่างยาวนาน การที่เรามีวันนี้ ก็เพราะเคยมีพระเดชพระคุณเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร ท่านทั้งหลายรำลึกนึกถึงคุณูปการของพระเดชพระคุณผู้ถึงมรณภาพนั้น จึงได้บำเพ็ญกุศลด้วยความกตัญญูกตเวที ดังคติภาษิตที่ว่า ดื่มน้ำให้นึกถึงคนขุดบ่อ ทานผลไม้ให้นึกถึงคนปลูกต้นไม้ วันนี้นึกถึงความดีนั้น ด้วยความ

กตัญญูกตเวที บำเพ็ญกุศลอุทิศถวายไปยังพระเดชพระคุณผู้มรณภาพนั้น ขอให้ทราบและอนุโมทนาในส่วนบุญส่วนกุศลที่บำเพ็ญและอุทิศร่วมกันนี้

อิมินา กตปุญฺเญน ด้วยอำนาจแห่งกุศลทักษิณานุ-ประทานที่ท่านเจ้าภาพ มีท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นต้นเป็นประธาน พร้อมใจกันบำเพ็ญอุทิศถวายนั้น ขอพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร ได้โปรดอนุโมทนาเป็นปัตตานุโมทนามัย สำเร็จในอิฏฐวิบากสุขสมบัติ เพิ่มบารมีธรรมให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในสัมปรายภพ สมดังเจตนาปรารภของคณะท่านเจ้าภาพทุกประการ อนึ่งขอบุญกุศลนี้พร้อมทั้งบารมีธรรมของพระเดชพระคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร จงอำนวยพรให้ท่านเจ้าภาพทุกท่าน ประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณงามความดี มีธรรม ๓ ประการ คือ **จักขุมา** คือ มีปัญญาจักษุ อาจสามารถในการดำเนินกิจการโดยความปลอดโปร่ง มีสติปัญญา **วิธุโร** มีการจัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญในงานที่ทำ และ**นิสฺสยสมฺปนฺโน** มีคนรัก มีคนช่วยเหลือ มีเมตตา ทำงานสิ่งใดก็สะดวกปลอดโปร่ง ไร้อุปสรรคทั้งปวง ประสบสิ่งที่พึงปรารถนาทุกประการ

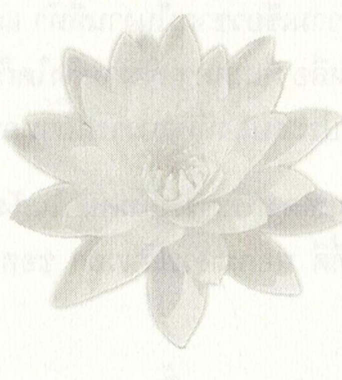
รับประทานแสดงพระธรรมเทศนาในสังวิธานกถา ว่าด้วยการบริหารจัดการที่ดี พอสมควรแก่เวลา ขอสมมุติยุติลงคงไว้แต่เพียงเท่านี้

เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

“

พาหุสัจจะหรือความรู้มาก
แต่ปรับใช้แก้ปัญหาไม่ได้
ก็ไม่มีประโยชน์อันใด
เข้าทำนองที่ว่า
ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด

”

ปัญญา
ต้องคู่กับ
กรุณา
จึงจะพาชาติรอด*

พระธรรมโกศาจารย์
(ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, Ph.D.)
ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

มีภาษิตไทยแต่โบราณว่า

"ยากอะไรไม่เท่ากับปฏิสังขรณ์
ถอนอะไรไม่เท่ากับถอนมานะ
ละอะไรไม่เท่ากับละกามคุณ
บุญอะไรไม่เท่ากับบุญบรรพชา
หาอะไรไม่เท่ากับหาตน
จนอะไรก็ไม่เท่ากับจนปัญญา"

---

* เรียบเรียงจากปาฐกถาเรื่อง ***"คุณธรรมต้องนำปัญญาจึงจะพาชาติรอด"*** แสดงเนื่องในการประชุมสัมมนาอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๓

สังคมไทยกำลังอับจนปัญญา เพราะไม่รู้ว่าจะหาทางออกจากวิกฤติทางการเมืองที่เริ่มก่อตัวตั้งแต่เมื่อห้าปีที่ผ่านมาได้อย่างไร สังคมไทยวันนี้ *(๓๐ เมษายน ๒๕๕๓)* กำลังแบ่งฝักแบ่งฝ่ายแบ่งกลุ่มแบ่งสี แต่ละฝ่ายดูเหมือนมาถึงจุดอับจนปัญญา คือฝ่ายประท้วงไม่รู้จะทำอย่างไรให้รัฐบาลยุบสภา ฝ่ายรัฐบาลก็ไม่รู้จะทำอย่างไรให้คนเลิกประท้วง แต่ละฝ่ายหาทางออกยังไม่เจอ ถ้ามีการเผชิญหน้ากันด้วยความรุนแรงจนถึงขั้นเสียเลือดเนื้อก็เป็นการยากที่จะสมานรอยร้าวในสังคมไทยให้กลับคืนดีกันดังเดิม ดังคำโบราณที่ว่า ***ยากอะไรไม่เท่ากับปฏิสังขรณ์***

คำว่า **"ปฏิสังขรณ์"** หมายถึง *การซ่อมแซมให้กลับดีดังเดิม* จริงทีเดียวที่ว่า สร้างใหม่ง่ายกว่าซ่อมแซม ดังเช่นการบูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์อายุเกือบสองร้อยปีที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ยุ่งยากกว่าและแพงกว่าการสร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ การสร้างเด็กใหม่ให้เป็นคนเก่งและคนดี ง่ายกว่าการซ่อมแซมผู้ใหญ่ที่เสียคนไปแล้ว ดังนั้น การซ่อมแซมสังคมไทยที่กำลังแตกร้าวให้กลับมารักกันเหมือนเดิม จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายภูมิปัญญาเป็นอย่างยิ่ง

การจะแก้ปัญหาก็ต้องหาสาเหตุกันก่อน ถ้าถามว่าใครเป็นต้นเหตุของวิกฤติทางการเมืองไทยครั้งนี้ ก็คงไม่มีใครยอมรับว่าตนเองเป็นต้นเหตุ ทั้งนี้เพราะคงไม่มีใครยอมรับข้อบกพร่องของตน ดังคำโบราณที่ว่า **หาอะไรไม่เท่ากับหาตน** เพราะว่าคนเรานั้นมักจะมองออกไปข้างนอกโดยไม่มองด้านใน จึงมองไม่เห็นความผิดพลาดของตนเอง ดังคำกลอนที่ว่า

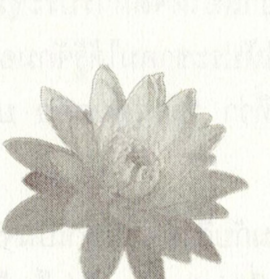
"โลกภายนอกกว้างไกลใครใครรู้
โลกภายในลึกซึ้งอยู่รู้บ้างไหม
จะมองโลกภายนอกมองออกไป
จะมองโลกภายในให้มองตน"

แม้เราจะพยายามมองความผิดพลาดของตนเอง เราก็อดมีฉันทาคติ คือลำเอียงเข้าข้างตนเองเพราะความรักตนไม่ได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"นตฺถิ อตฺตสมํ เปมํ *รักใดไหนเล่าจะเท่ารักตนเป็นไม่มี*"** เมื่อเรารักตนเองมาก เราก็ลำเอียงเข้าข้างตนเองได้มาก ดังภาษิตอุทานธรรมที่ว่า ***"โทษคนอื่นมองเห็นเป็นภูเขา โทษของเรามองเห็นเท่าเส้นขน"***

การที่มหาวิทยาลัยได้จัดการประชุมคณาจารย์ประจำปีครั้งนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาคมได้รู้จักมองด้านในเพื่อปรับปรุงมหาวิทยาลัย ตามคติที่ว่า ***"อ่านตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเป็น เห็นตนชัด"***

คนเรามักเคยชินกับสิ่งที่เรามีเราเป็นจนมองข้ามข้อบกพร่องของตนเอง ดังคำโบราณที่ว่า ***"นกมองไม่เห็นฟ้า ปลามองไม่เห็นน้ำ ไส้เดือนมองไม่เห็นดิน"*** อะไรที่เราเคยชินเรามักมองไม่เห็นเงื่อนของปัญหา ดังนั้น ท่านทั้งหลายลองถอนใจออกจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในชีวิตการทำงานประจำวัน แล้วมองไปย้อนกลับแบบปรวิสัยหลังจากฟังวิทยากรแล้ว ถามตัวเองว่าเราจะทำงานให้ดีกว่าเก่าได้อย่างไร ไม่ถามตัวเองขณะอยู่ในสถานการณ์จริงที่กำลังฝุ่นตลบ เพราะเราจะมองภาพไม่ชัดเจน

ภาวะฝุ่นตลบทำให้เราแยกไม่ออกว่าอะไรเป็นปัญหา อะไรเป็นต้นเหตุของปัญหา ใครคือมิตร ใครคือศัตรู เราต้องฝึกถอนใจออกจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้วมองย้อนกลับไปแบบคนนอก จากนั้นเราก็ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสอนตัวเอง เหมือนนักมวยที่ก่อนจะขึ้นชกบนเวทีก็เอาเชิงชกของคู่ต่อสู้มาศึกษาและเตรียมแก้ทางมวยก่อนขึ้นชกจริง อย่าไปคิดแก้ทางมวยบนเวที เพราะบางทีเราจะเปิดตำราไม่ทัน นักมวยบางคนเจอคู่ต่อสู้เหนือชั้นกว่าไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรก็เลยใช้วิธีกัดหูคู่ชกแบบเดียวกับที่ไมค์ ไทสัน เคยทำมาแล้ว

การเจริญสติ

ทำให้เกิด

ปัญญา

เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการฟังธรรมบรรยายวันนี้ ท่านทั้งหลายต้องมีสติตั้งใจฟังเพื่อน้อมนำธรรมที่ได้ฟังนั้นไปสอนตนเอง ตามหลักการที่ว่า **"อตฺตนา โจทยตฺตานํ จง*เตือนตนด้วยตนเอง*"** การฟังธรรมจะไร้ค่าถ้าไม่มีการจดจำแล้วนำไปสอนตนเอง

สติคืออะไร **สติหมายถึงการระลึกรู้ทันปัจจุบันว่า อะไรกำลังเกิดขึ้นกับเรา** เช่น เวลาฟังบรรยายนี้ ท่านตามทันเสียงที่กระทบโสตประสาทของท่านทุกขณะ แสดงว่ามีสติในการฟัง ใจของท่านไม่ได้ล่องลอยไปที่ไหน แต่ใส่ใจอยู่กับปัจจุบันที่นี่เดี๋ยวนี้ ท่านมองให้เห็น ฟังให้ได้ยิน

สติเป็นจุดเริ่มต้นของปัญญา เพราะถ้าท่านขาดสติ คือ ใจลอย ท่านจะฟังไม่รู้เรื่อง คนมีสติจะใส่ใจอยู่กับปัจจุบัน ตัวของเราอยู่ที่ไหนให้ใจของเราอยู่ที่นั่นด้วย ไม่ใช่ตัวอยู่ในห้องประชุมนี้ แต่ใจล่องลอยไปอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ขอให้ทุกท่านอยู่ในห้องนี้ทั้งกาย และใจ อย่าปล่อยใจให้วิ่งกลับไปที่ห้องทำงาน ไม่ต้องห่วงงานให้

มากนักหรอก เพราะปกติก็ไม่ค่อยจะขยันอยู่แล้ว แต่เวลาจะฟังเทศน์ฟังธรรม จิตมันเจ้าเล่ห์คอยห่วงนั่นห่วงนี่ อย่าไปตามใจมันไหน ๆ ท่านก็ต้องอยู่ในห้องนี้อยู่แล้ว ให้ตัดใจจากเรื่องอื่นแล้วตั้งใจฟังต่อไป เมื่อตั้งใจฟังคือมีสติในการฟัง ท่านก็จะได้ปัญญาคือเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ *ฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา*"**

ที่ว่า *"ฟังด้วยดี"* คือมีสติในการฟัง คนไทยทุกวันนี้ไม่มีใครตั้งสติใส่ใจฟังใคร จึงเกิดความเข้าใจผิดกันได้ง่าย เมื่อเกิดความเข้าใจผิดก็ปรับความเข้าใจกันได้ยาก เพราะไม่มีใครใส่ใจฟังใคร สังคมไทยจะไม่อับจนปัญญาถ้าคนไทยหมั่นเจริญสติใส่ใจรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน

สติเป็นคุณธรรมสำคัญที่วางพื้นฐานให้กับคุณธรรมทั้งหลาย พระพุทธเจ้าเปรียบสติเหมือนรอยเท้าช้างที่ใหญ่กว่ารอยเท้าสัตว์บกทั้งหมด คุณธรรมทุกอย่างมีสติเป็นพื้นฐาน นั่นคือสติสอดแทรกอยู่ในคุณธรรมทั้งปวง การจะปลูกฝังปัญญาซึ่งเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งจึงต้องมีสติเป็นพื้นฐาน การที่มหาวิทยาลัยตั้งหัวข้อบรรยายวันนี้ว่า **"คุณธรรมต้องนำปัญญา"** ก็หมายถึงว่าการเจริญสติทำให้เกิดปัญญา ดังคำกล่าวที่ว่า ***สติมา ปัญญาเกิด สติเตลิด มักเกิดปัญหา***

สติเป็นเครื่องมือตรวจสอบตนเองด้วยการฝึกมองด้านในว่าแต่ละปีที่ผ่านมาเราทำงานเป็นอย่างไร เราจะทำงานให้ดีกว่าเก่าได้หรือไม่ใน ๓ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง เราจะทำงานอย่างมี**สมรรถภาพ**เพิ่มขึ้นอีกได้หรือไม่ สมรรถภาพคือความพร้อมใช้งาน เขาให้เราทำอะไรที่ไหน เมื่อไร เราทำได้ ไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการหรืองานบริหาร เราทำได้อย่างดีเพราะเรามีความพร้อมที่เรียกว่าสมรรถภาพ

ประการที่สอง เราจะทำงานอย่างมี**คุณภาพ**เพิ่มขึ้นอีกได้หรือไม่ สถาบันการศึกษาต้องสร้างสมรรถภาพหรือความเก่งให้กับบัณฑิต คุณธรรมที่นำความเก่งมาให้ก็คือปัญญา ขาดปัญญาก็ไม่เก่ง แต่บางคนเก่งแต่เห็นแก่ตัวแสดงว่าขาดคุณภาพ เวลาที่เราพูดถึงการประกันคุณภาพในสถาบันการศึกษา เราไม่ได้หมายถึงความพร้อมในการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายเท่านั้น เรายังหมายถึงความเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย บางคนมีความพร้อมแต่ไม่เต็มใจทำหน้าที่ให้บริบูรณ์ คุณภาพก็ไม่เกิด

ดังนั้น คุณภาพจึงสัมพันธ์กับสมรรถภาพ สมรรถภาพคือความเก่ง คุณภาพคือความดี คนบางคนเป็นคนเก่ง แต่ไม่ดีเพราะเก่งแต่เห็นแก่ตัวเกินไป เขาไม่เต็มใจทำหน้าที่ คือไม่ประกันคุณภาพเหมือนอาจารย์บางคนพออารมณ์ดีก็สอนดี อารมณ์ไม่ดีก็สอนไม่ดี แล้วแต่ว่าวันไหนจะสติแตกมากน้อยเพียงไร

คุณภาพไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถเพียงอย่างเดียวแต่ขึ้นอยู่กับความมีน้ำใจต่อคนอื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราหรือไม่ตั้งใจทำงานเพื่อผู้อื่นมากน้อยเพียงไรในกรณีนี้ความรู้ความสามารถคือ**ปัญญา** ความมีน้ำใจคือ**กรุณา** ปัญญาและกรุณาต้องมาคู่กันเราจึงจะเป็นคนที่มีคุณภาพคือทั้งเก่งและดี

ประการที่สาม เราจะทำงานอย่างมี**สุขภาพดี**ได้อย่างไร บางคนทั้งเก่งทั้งดีมีน้ำใจแต่เครียดเหลือเกิน ทำงานไปทำงานมา พอถูกเพื่อนถามว่าอายุเท่าไรก็ตอบว่า "สี่สิบกว่า" เพื่อนอุทานว่า "นึกว่าจะเกษียณปีหน้า ทำไมจึงโทรมอย่างนี้" เราก็ตอบว่าที่โทรม อย่างนี้เพราะเครียดเรื่องประกันคุณภาพและเรื่อง TQF (กรอบมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ) บางคนทั้งเก่งและดี แต่ไม่มีความสุข บกพร่องทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต พอเข้าห้องสอนมองไปทางไหนผู้เรียนหลบตากันวูบวาบ รังสีอำมหิตมันฉายออกไป ไม่รู้ว่าอารมณ์ค้างมาแต่ไหน

ถามว่า ทำอย่างไรเราจึงจะพัฒนาตนเองให้มีสมรรถภาพ คุณภาพ และสุขภาพมากกว่าเดิม ให้ตั้งคำถามและหาคำตอบไปพร้อมกับที่ฟังการบรรยายเรื่องคุณธรรมนำปัญญานี้

คำว่า **คุณธรรมนำปัญญา** หมายถึงอะไร ***คุณธรรมหมายถึงคุณสมบัติที่ดีภายในจิตใจ*** ซึ่งจะเป็นรากฐานของจริยธรรม คุณธรรมเป็นสิ่งที่เรามองไม่เห็น เช่น ความซื่อสัตย์เป็นรากฐานของความซื่อตรง ความตรงต่อเวลา การรักษาคำพูด ซึ่งแสดงออกทางกายและทางวาจา การแสดงออกทางกายและทางวาจาเป็นจริยธรรม ซึ่งแปลว่าหลักแห่งความประพฤติที่ดีงาม ถ้าเรามีจริยธรรม เราจะทำเพื่อประโยชน์สุขแห่งตนเองและสังคม จริยธรรมเป็นเรื่องที่วัดและประเมินได้ ใครพูดจริงหรือไม่เราตรวจสอบได้ แต่ความซื่อสัตย์ที่อยู่ในใจ เราถือว่าเป็นคุณธรรมที่มองไม่เห็น จนกว่าจะแสดงออกมาให้ปรากฏ คุณธรรมจึงเป็นรากฐานของจริยธรรม

ปัญญา คือ ความรู้รอบและรู้ลึก

เมื่อตั้งคำถามว่า**คุณธรรมนำปัญญาอย่างไร** เราต้องเห็นตรงกันก่อนว่า **ปัญญา**คืออะไร คำว่า **ปัญญา**ในภาษาไทยหมายถึง**ความรู้ (Knowledge)** และ**ความรอบรู้ (Wisdom)** ตรงนี้แหละที่เราใช้คำกำกวม ความรู้ทั่วไป (Knowledge) เราก็เรียกว่าปัญญา แม้กระทั่งความรู้ในการประกอบอาชีพ เราก็เรียกว่าปัญญา ดังข้อความที่ว่า *"ทรัพย์นี้มิไกล ใครปัญญาไว หาได้บ่นาน ทั่วแคว้นแดนดิน มีสิ้นทุกสถาน ผู้ใดเกียจคร้าน บ่พานพบเลย"*

ในภาษาอังกฤษเราใช้คำว่าความรู้ต่างจากคำว่าปัญญา นั่นคือคำว่าความรู้หมายถึง**สุตะ** (Knowledge) ส่วนคำว่าปัญญาหมายถึงความฉลาดรอบรู้ (Wisdom)

ความรู้คืออะไร ต่างจากปัญญาอย่างไร พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามคำว่าความรู้ไว้ว่า *"เป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียนค้นคว้าและประสบการณ์รวมทั้งความ*

สามารถเชิงปฏิบัติหรือทักษะ เป็นความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้จากประสบการณ์" อาจกล่าวได้ว่าความรู้ต้องเกี่ยวกับสารสนเทศหรือ Information นั่นคือความรู้เป็นเรื่องของการรับข้อมูลข่าวสารบวกมาสร้างประสบการณ์ ดังที่การเรียนในมหาวิทยาลัยนี้ทำให้ได้ข้อมูลข่าวสารหรือ Information จากครูบาอาจารย์และตำรา ท่านเรียกว่าได้สุตะคือการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ปัญญาไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสารหรือ Information เพียงอย่างเดียว ปัญญาไปไกลกว่าการจัดระบบข้อมูลข่าวสาร การรับข้อมูลข่าวสาร ท่านเรียกว่าสัญญาคือความจำได้หมายรู้ **สัญญา** เป็นความรู้ขั้นจำ คือ รู้เท่าที่เห็น เข้าใจเท่าที่ฟัง เวลาที่เราจัดการเรียนการสอนให้นิสิตนักศึกษา บางทีผู้เรียนก็ได้แค่สัญญาคือความจำ เขาไม่ได้ปัญญา

คำว่า **ปัญญา** ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึง ***"ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด"*** การเรียนมากได้ข้อมูลมากเป็นความรู้แต่ยังไม่ใช่ปัญญา ปัญญาเป็นความฉลาดรอบรู้ที่เกิดจากการเรียนและการคิด ส่วนคำว่าปัญญาในภาษาบาลีแปลว่า ***"รู้รอบ-รู้ลึก"***

ปัญญาที่แปลว่า **"รู้รอบ"** หมายถึงความรอบรู้อย่างเป็นระบบชนิดที่มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่ง ปัญญาหรือความรอบรู้ชนิดนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Wisdom ซึ่งแต่เดิมเป็นศัพท์ทางศาสนาที่มักใช้ในความหมายว่า เห็นความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ (relationship) ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ส่วน

ทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า ปัญญาหรือความรอบรู้ในความหมายว่า รู้เห็น**ปฏิจจสมุปบาท คือมองสรรพสิ่งเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวแบบองค์รวม** คนที่มีปัญญาแบบนี้เมื่อได้ฟังเพียงนิดเดียวก็สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่เคยรู้มาก่อนได้ นี่เรียกว่าเห็นความสัมพันธ์ เขามองกว้างไกลจึงเห็นความเป็นเหตุเป็นผลในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คือเห็นเหตุแล้วก็สามารถคาดว่าผลอะไรจะตามมา หรือเห็นผลแล้วก็บอกได้ว่ามาจากสาเหตุอะไร

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังใช้คำว่า ปัญญาในความหมายว่า **"รู้ลึก"** คือความสามารถที่จะหยั่งรู้ลักษณะด้านในของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Insight แปลว่า มองด้านในดังที่ปัญญาในวิปัสสนาทำให้รู้แจ้งไตรลักษณ์ คือหยั่งรู้ธรรมชาติของสรรพสิ่งว่าไม่เที่ยง (อนิจจัง) ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ (ทุกขัง) และปราศจากแก่นสาร(อนัตตา)หรือว่างเปล่าในภายใน (สุญญตา)

ปัญญาทางวิทยาศาสตร์จัดอยู่ในจำพวกรู้รอบและรู้ลึกเหมือนกัน เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๒ ที่ผ่านมา อาตมาไปร่วมประชุมกับผู้นำศาสนาทั่วโลก ในหัวข้อเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ที่กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์กพร้อมกับผู้แทนประเทศทั่วโลกกว่า ๑๙๐ ประเทศ ที่ประชุมถกเถียงกันเรื่องการแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งยังหาข้อยุติกันไม่ได้ เพราะสมาชิกยังไม่เห็นพ้องต้องกันว่า อุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโลกสูงขึ้นเพราะสาเหตุอะไรบ้าง และควรจะปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เข้าไปสู่บรรยากาศของโลกได้ในปริมาณเท่าใด ปัญญาของผู้เข้า

ประชุมยังไม่มากพอที่มองเห็นว่า ปรากฏการณ์หิมะละลายที่กรีนแลนด์กับภาวะน้ำท่วมที่บังคลาเทศเกี่ยวข้องกับภาวะโลกร้อนที่กำลังคุกคามโลกใบนี้ ผู้เข้าประชุมรับรู้ข้อมูลแบบแยกส่วน โดยมองไม่เห็นความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ นั่นคือขาดปัญญาหรือความรอบรู้

ประธานาธิบดีแห่งประเทศมัลดีฟส์ ซึ่งเป็นเกาะอยู่ใกล้บ้านเรา ได้ประท้วงชาวโลกด้วยการจัดประชุมคณะรัฐมนตรีใต้ทะเล เราเห็นภาพที่พวกเขาแต่งตัวชุดนักประดาน้ำประชุมกันใต้ทะเล เป็นการส่งสัญญาณบอกชาวโลกว่าประเทศของพวกเขากำลังจะจมน้ำ หลายคนดูภาพนี้แล้วรู้สึกเฉย ๆ ยังคงปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เข้าสู่บรรยากาศของโลกกันต่อไป ต่อให้เรามีความรู้ข้อมูลข่าวสาร (สุตะ) ในเรื่องนี้มากมาย เราก็ยังขาดปัญญาในเรื่องภาวะโลกร้อนอยู่ดี เรื่องสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงต้องการความรู้ระดับปัญญาที่เห็นสิ่งต่าง ๆ เชื่อมโยงถึงกัน

นอกจากนี้ ปัญญายังหมายถึงความรู้ลึกคือมองทะลุไปถึงด้านใน (Insight) โดยไม่ติดอยู่กับสิ่งผิวเผินภายนอก การรู้จักคนคนหนึ่งเพียงผิวเผินโดยจำชื่อและจำใบหน้าอย่างนี้เป็นความรู้แบบสุตะ ดังคำกล่าวที่ว่า “รู้หน้าไม่รู้ใจ” เพราะเราบอกไม่ได้ว่า คนๆ นี้เป็นคนอย่างไร เราไว้ใจเขาได้หรือไม่ การที่เรารู้ไปถึงความคิดและอัธยาศัยส่วนลึกของเขา เรียกว่าปัญญาคือความรู้ลึก ผู้บริหารต้องมีปัญญาอย่างนี้จึงจะสามารถใช้คนให้เหมาะกับงาน เหมือนอย่างที่ขงเบ้งรู้จักอัธยาศัยของกวนอูว่าเป็นคนกตัญญู จึงกล้าส่งกวนอู

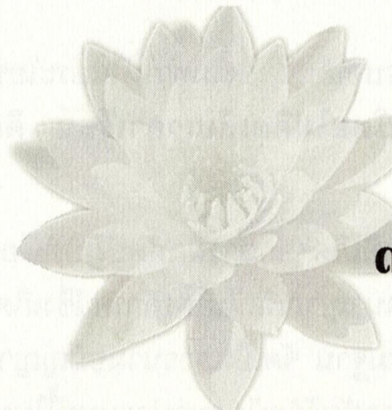
ไปดักจับโจโฉที่แตกทัพมา เพราะรู้ว่าถึงอย่างไรกวนอูก็ต้องปล่อยโจโฉเพราะกวนอูยังติดหนี้บุญคุณกับโจโฉ

เพราะฉะนั้น ปัญญาเป็นเรื่องของการหยั่งรู้ลึกไปถึงเบื้องหลังแห่งปรากฏการณ์ สิ่งทั้งหลายอาจดูเหมือนคงที่ถาวร แต่ในความเป็นจริง ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ปัญญาที่หยั่งเห็นความเปลี่ยนแปลง จัดเป็นวิปัสสนาปัญญาในพระพุทธศาสนา ปัญญาแบบนี้แหละที่รู้แจ้งไตรลักษณ์แล้วทำให้เกิดการปล่อยวาง ดังคำกล่าวที่ว่า *"รู้แล้วละ รู้แล้ววาง"* ซึ่งเป็นปัญญาที่นำไปสู่ความหลุดพ้นทุกข์ในพระพุทธศาสนา ต่อให้คนเรามีความรู้ข้อมูลข่าวสารมากจนเป็นพหูสูต ก็ไม่อาจดับทุกข์ได้ด้วยความรู้เพียงแค่นั้น พาหุสัจจะหรือความรู้มากแต่ปรับใช้แก้ปัญหาไม่ได้ก็ไม่มีประโยชน์อันใด เข้าทำนองที่ว่า***ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด***

”

ความรู้จำมาจากสุตะ
ความรู้คิดมาจากจินตา
ความรู้ทำมาจากภาวนา

ปัญญา ๓ ประเภท

รวมความว่า ปัญญาเป็นทั้งความรู้รอบและความรู้ลึก บ่อเกิดแห่งปัญญามาจาก ๓ แหล่งด้วยกัน ดังนี้

๑. ปัญญาที่เกิดจากการรับข้อมูลข่าวสารและการศึกษาเล่าเรียนกับครูบาอาจารย์ เรียกว่า **สุตมยปัญญา** คือปัญญาที่เกิดจากการรับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก แล้วนำมาจัดระบบ คือเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารเข้าด้วยกัน จนเกิดความรู้รอบและรู้ลึก ปัญญาประเภทนี้อาศัยความจำเป็นสำคัญ เราเรียกคนที่อ่านมาก ฟังมากและจำได้มากว่า**พหูสูต** คือผู้คงแก่เรียน

๒. ปัญญาที่เกิดจากการคิดเรียกว่า **จินตามยปัญญา** ปัญญาประเภทนี้เกิดจากการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่เราได้รับมาจากสุตะ แล้วย่อยให้เป็นความคิดของเราเอง ภาษาวรรณกรรมเรียกว่า Internalization แปลว่า ให้มันจมหายแล้วกลายเป็นเรา การศึกษาที่เน้นการท่องจำมากเกินไป จะขาดทักษะในการคิด เพียงการท่องจำตำรามาพูดก็เหมือนการกลืน

อาหารโดยไม่มีการบดเคี้ยว ซึ่งไม่ทำให้ได้ประโยชน์อะไร ขงจื้อจึงกล่าวว่า **เรียนโดยไม่คิดเสียเวลาเรียน คิดโดยไม่เรียนเข้ารกเข้าพง**

๓. ปัญญาที่เกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติเรียกว่า **ภาวนามยปัญญา** วิปัสสนาญาณที่เห็นไตรลักษณ์ซึ่งเกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จัดเป็นภาวนามยปัญญา อย่างไรก็ตาม นักวิชาการสมัยปัจจุบันรู้จักปัญญาประเภทนี้ในนามของ**ทักษะ** การที่เราเขียน ก ไก่ ข ไข่ ได้ทุกวันนี้โดยไม่ต้องท่องจำเลยก็เพราะเรามีภาวนามยปัญญาโดยอนุโลม การเรียนภาษาต่างประเทศจนกระทั่งพูดจาสนทนากับชาวต่างประเทศได้คล่องแคล่วชำนาญ ถือว่ามีทักษะคือภาวนามยปัญญาในด้านภาษา

ปัญหาประการแรกในการศึกษามาจากการที่ผู้เรียนไม่รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตัวในการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ได้มาซึ่งสุตมยปัญญา ผู้เรียนนี้มักนึกว่าตัวเองรู้มากกว่าอาจารย์ เพราะสามารถเปิดอินเทอร์เน็ตค้นหาข้อมูลข่าวสารได้เอง จึงไม่ค่อยฟังอาจารย์ บทเรียนข้อแรกของศิษย์ทั้งหลายก็คือ***อย่าทำตนเป็นชาล้นถ้วย***

นักปรัชญากรีกชื่อว่า**โสคราตีส**กล่าวไว้ว่า *“หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้คือรู้ว่าข้าพเจ้าไม่รู้อะไร”* นั่นคือการยอมรับในความไม่รู้ของตัวเอง เพื่อจะได้ศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องที่เรายังไม่รู้ แต่ถ้าเราคิดว่าเรารู้แล้วก็จะโง่อยู่อย่างนั้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในธรรมบทว่า *“คนโง่ (พาล) ที่รู้ตัวเองว่าโง่ยังมีโอกาสเป็นคนฉลาด (บัณฑิต) ได้บ้าง แต่คนโง่ที่สำคัญตนว่าฉลาด นับว่าโง่แท้ ๆ”*

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสสมหาเถร) สอนไว้ว่า

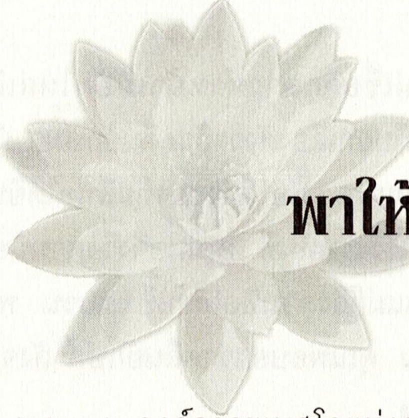
โง่ไม่เป็นเป็นใหญ่ยากฝากให้คิด
ทางชีวิตจะรุ่งโรจน์โสตถิผล
ต้องรู้โง่รู้ฉลาดปราดเปรื่องตน
โง่สิบหนดีกว่าเบ่งเก่งเดี๋ยวเดียว

คนสมัยนี้ต้องรู้จักทำตัวเหมือนลิง ๓ ตัว ตัวหนึ่งปิดหู ตัวหนึ่งปิดตา อีกตัวหนึ่งปิดปาก ดังคำกล่าวที่ว่า *"ปิดหูซ้ายขวา ปิดตาสองข้าง ปิดปากเสียบ้าง นั่งนอนสบาย"*

การศึกษาสมัยนี้ต้องสอนผู้เรียนให้แสวงหาปัญญาครบทั้งสามขั้นตอนคือมีทั้งรู้จำ รู้คิด และรู้ทำ นั่นคือความรู้จำมาจากสุตะ ความรู้คิดมาจากจินตา และความรู้ทำมาจากภาวนา วิชาภาษาต่างประเทศต้องเรียนถึงขั้นภาวนาคือลงมือทำในภาคปฏิบัติจึงจะประสบความสำเร็จ วิชาวิทยาศาสตร์ก็เช่นกันคือต้องมีภาคปฏิบัติในห้องทดลองจึงจะได้ผลดี วิชาที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมก็ต้องสอนถึงขั้นลงมือทำคือ***ภาวนามยปัญญา***

เวลาสอนเรื่องสึนามิ
เขาถึงเอาภาพจากเว็บไซต์ ที่เป็นเหตุการณ์จริ
ที่ฮาวายมาให้เด็กได้ดูในชั้นเรียน แล้วอธิบายให้เห็นถึง
อันตรายของมัน พร้อมกับเน้นย้ำว่า
เวลาเจอสึนามิให้วิ่งหนีขึ้นที่สูงทันที
นั่นคือคุณครูไปไม่สอนแต่ทฤษฎี
เขายังสอนภาคปฏิบัติอีกด้วย

ปัญญา
พาให้รอดชีวิต

เมื่อปี ๒๕๔๙ องค์การยูเนสโกแห่งสหประชาชาตินำวีรกรรมของเด็กหญิงคนหนึ่งออกมาเผยแพร่ เด็กหญิงคนนี้มาเที่ยวเมืองไทยในช่วงที่เกิดสึนามิ เมื่อปี ๒๕๔๗ เธอมีปัญญาทั้งสามขั้นตอนคือ มีทั้งรู้จำ รู้คิด และรู้ทำ จึงสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวจำนวนร้อยคนรอดชีวิต

เด็กหญิงคนนี้เป็นชาวอังกฤษมีชื่อว่าทิลลี่ สมิธ (Tilly Smith) ขณะนั้นเธอมีอายุ ๑๑ ปี ในวันที่เกิดสึนามิ ทิลลี่กับคุณพ่อคุณแม่และน้องสาวอายุ ๗ ปี กำลังเดินลงจากโรงแรมที่หาดไม้ขาว จังหวัดภูเก็ต ไปที่ชายหาด เธอบอกคุณแม่ว่า *"คลื่นยักษ์สึนามิกำลังจะมาพวกเราต้องหนีขึ้นที่สูง"*

คุณแม่ถามทิลลี่ว่า *"เธอรู้ได้อย่างไร"*

ทิลลี่ตอบว่า *"ตอนนี้คลื่นทะเลแตกเป็นฟองเหมือนฟองเบียร์"*

คุณแม่ซักว่า *"เธอไปรู้มาจากไหน"*

ทิลลี่ตอบว่า *"หนูเรียนเรื่องสึนามิกับคุณครูที่โรงเรียนที่กรุงลอนดอน ๑๕ วันก่อนมาเมืองไทย"*

คุณแม่ไม่เชื่อลูกสาวทำหน้าเบ้ยักไหล่เดินจากไปทางชายหาด ลูกสาวก็บอกเสียงดังว่าถ้าคลื่นยักษ์มา มันจะท่วมต้นไม้ พวกเราจะตายกันหมด น้องสาวของทิลลี่พอได้ยินดังนั้นก็ร้องไห้วิ่งกลับขึ้นไปทางโรงแรมทันที คุณพ่อจึงวิ่งตามน้องสาว ทิลลี่วิ่งตามคุณพ่อ คุณแม่ก็วิ่งตามทิลลี่มาเป็นขบวน พนักงานโรงแรมถามว่าวิ่งมาทำไม คุณพ่อบอกว่าคลื่นยักษ์กำลังจะมาเพราะคลื่นทะเลแตกเป็นฟอง

พนักงานโรงแรมเห็นท่าไม่ดี จึงเป่านกหวีดเรียกนักท่องเที่ยวให้รีบกลับไปที่โรงแรมซึ่งตั้งอยู่ในที่สูง เมื่อคนเหล่านั้นขึ้นไปถึงโรงแรม คลื่นยักษ์มาถึงพอดี นักท่องเที่ยวจำนวนร้อยคนรอดตายเพราะเด็กหญิงทิลลี่ เมื่อพวกเขากลับถึงยุโรปต่างก็พากันสรรเสริญวีรกรรมของทิลลี่ สื่อมวลชนขยายเรื่องราวของเธอไปทั่ว นิตยสารฝรั่งเศสฉบับหนึ่งให้รางวัล Child of the Year (ยอดเด็กแห่งปี) แก่ทิลลี่ สมาคมดาราศาสตร์ตั้งชื่อดาวเคราะห์น้อยที่ค้นพบใหม่ในตอนนั้นตามชื่อของทิลลี่

ตอนที่ทิลลี่ไปรับรางวัลจากนิตยสารฝรั่งเศส ฝ่ายผู้มอบรางวัลได้ประกาศยกย่องเธอเป็นอย่างมาก เมื่อเธอขึ้นไปรับรางวัลได้กล่าวขอบคุณสั้นๆ แล้วออกตัวว่า ***"ที่ท่านชมว่าหนูเก่งอย่างนั้นอย่างนี้ก็ดีหรอก แต่อย่าชมหนูคนเดียว ต้องชมคุณครูของหนูว่าสอนเก่งด้วย"***

ผู้สื่อข่าวถามทิลลี่ว่า ทำไมเธอจึงชมคุณครู ทิลลี่ตอบว่า *"คุณครูสอนดีจริงๆ ถ้าสอนไม่ดี ป่านนี้พวกเราตายหมดแล้ว โดยเฉพาะแม่ของหนูตายก่อนเลย"*

ผู้สื่อข่าวยังถามต่ออีกว่า *"อยากจะกลับไปเมืองไทยอีกไหม"*

ทิลลี่ตอบว่า *"ยังอยากกลับไปอีก เพราะครั้งที่แล้วยังไม่ทันได้เที่ยวเมืองไทยคลื่นยักษ์ก็มาซะก่อน"*

ยูเนสโกส่งคนไปสัมภาษณ์คุณครูของทิลลี่ว่า สอนอย่างไรจึงทำให้ทิลลี่ช่วยชีวิตคนอื่นได้ คุณครูของทิลลี่เป็นผู้ชายมีชื่อว่า แอนดรู เคอนี่ย์ (Andrew Kearney) เขาให้สัมภาษณ์ว่าเขาสอนประจำวิชาภูมิศาสตร์ เวลาสอนเรื่องสึนามิ เขาดึงเอาภาพจากเว็บไซต์ที่เป็นเหตุการณ์จริงที่ฮาวายมาให้เด็กได้ดูในชั้นเรียนแล้วอธิบายให้เห็นถึงอันตรายของมันพร้อมกับเน้นย้ำว่าเวลาเจอสึนามิให้วิ่งหนีขึ้นที่สูงทันที นั่นคือคุณครูไม่ได้สอนแต่ทฤษฎี เขายังสอนภาคปฏิบัติอีกด้วย

วิธีสอนของคุณครูของทิลลี่ให้ปัญญาครบทั้งสามขั้นตอนดังนี้

๑. สอนให้รู้ว่า สึนามิคืออะไร จัดเป็น **สุตมยปัญญา**

๒. สอนให้คิดตามจนตระหนักรู้ถึงเภทภัยอันตรายของสึนามิ จัดเป็น **จินตามยปัญญา**

๓. สอนวิธีปฏิบัติตนเมื่อต้องเผชิญกับสึนามิ นั่นคือให้วิ่งขึ้นที่สูงอย่างเดียว จัดเป็น **ภาวนามยปัญญา**

การศึกษาต้องสามารถพัฒนาปัญญาทั้งที่เป็น**สุตะ จินตา ภาวนา** แก่ผู้เรียน นั่นคือต้องสอนให้รู้รอบรู้ลึกเชื่อมโยงภาคทฤษฎีเข้ากับปฏิบัติให้ได้ อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่เน้นการพัฒนาปัญญาเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอการศึกษาที่พึงประสงค์ต้องพัฒนาปัญญาควบคู่กับกรุณา

ปัญญา คู่กับ กรุณา

คำว่า **กรุณา** หมายถึง ***ความสงสาร*** คือปรารถนาช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ปัญญาทำให้คนเป็นคนเก่ง กรุณาทำให้คนเป็นคนดี มนุษย์ต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดี คือ***ต้องมีปัญญาคู่กับกรุณาจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์***

การศึกษาในระบบโรงเรียนและมหาวิทยาลัยมักสอนเน้นความรู้ที่เป็นศาสตร์สาขาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ แต่มักขาดความรู้เรื่องศาสนา คุณธรรม จริยธรรม **ศาสตร์ทั้งหลายให้ความรู้ที่ทำให้เป็นคนเก่ง ศาสนาให้ความรู้ที่ทำให้เป็นคนดี** การจะพัฒนาคนให้เป็นทั้งคนเก่งและคนดีต้องสอนให้มีความรู้ทั้งศาสตร์และศาสนา ดังนั้น **อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์** จึงกล่าวว่า *"Science without religion is lame. Religion without science is blind ศาสตร์ที่ขาดศาสนาย่อมพิกลพิการ ศาสนาที่ขาดปัญญาย่อมมืดบอด"*

พระพุทธศาสนาแบ่งมนุษย์ออกเป็น ๓ ประเภท คือ *คนตาบอด คนตาเดียว คนสองตา*

ประเภทแรก **คนตาบอด** คือคนที่ไม่รู้ศาสตร์ใดๆ ไม่มีความรู้ในการประกอบอาชีพทางโลก นอกจากนี้ เขายังไม่มีความรู้ทางศาสนา ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม เขาขาดดวงตาแห่งปัญญาทั้งสองข้าง เขาจึงเป็นเหมือนคนตาบอด

ประเภทที่สอง **คนตาเดีย**ว ก็คือคนที่มีความรู้ทางโลกด้านเดียว เขารู้ศาสตร์ต่างๆ มากมาย แต่ไม่รู้เรื่องศาสนา คุณธรรมจริยธรรม นี่เรียกว่าตาเดียว

ประเภทที่สาม **คนสองตา** คือคนที่มีทั้งปัญญาในทางโลกและปัญญาในทางศาสนา เขาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ในเรื่องมนุษย์ที่สมบูรณ์นี้ ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่าชีวิตที่สมบูรณ์เหมือนการไถนาด้วยควายสองตัว ในการไถนานั้นคนโบราณเทียมควายสองตัว เหมือนกับชีวิตจะต้องมีตัวนำในการดำรงชีวิตสองอย่างด้วยกัน คือมีตาสองข้าง ตาข้างหนึ่งเป็นความรู้ในทางโลกและอีกข้างหนึ่งเป็นความรู้ในทางธรรม

ท่านพุทธทาสเล่าว่า คนสมัยโบราณไถนาด้วยควายสองตัว คือควายตัวรู้กับควายตัวแรง ควายตัวรู้เป็นควายแก่มีประสบการณ์สูงในการไถนา รู้ภาษาชาวนาดี มันเดินและหยุดตามคำสั่งของชาวนา ควายตัวนี้มีความรู้แต่ไม่มีแรงลากไถ ชาวนาจึงจับมาเทียมคู่กับควายอีกตัวหนึ่งที่เรียกว่าควายตัวแรง มันเป็นควายหนุ่มที่มีแรงลากไถแต่ไม่รู้ภาษาชาวนา เมื่อชาวนาออกคำสั่งให้เดิน ควายตัวรู้จะขยับตัวออกเดิน ควายตัวแรงก็ออกแรงลากไถไปด้วยกัน

การไถนาสำเร็จได้ด้วยการเทียมควายสองตัว คือตัวรู้กับตัวแรงเข้าด้วยกัน การดำรงชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ต้องมีทั้งตัวรู้และตัวแรง ***ตัวรู้ คือ ความรู้ด้านศาสนา ส่วนตัวแรง คือ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี***

ถามว่า ในเรื่องควายสองตัวนี้ ตัวไหนควรนำตัวไหน *ตอบว่า* ควายตัวรู้ต้องนำควายตัวแรง นั่นคือ ศาสนาต้องกำกับการใช้ปัญญาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อป้องกันมิให้ปัญญาด้านนี้ถูกใช้ไปเพื่อการผลิตอาวุธทำลายโลก ศาสนาต้องพัฒนาคุณธรรมคือกรุณาให้มีพลังมากพอที่จะกำกับการใช้ปัญญาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

อาตมาได้นำเรื่องการไถนาด้วยควายสองตัวนี้ไปบรรยายในสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เมื่อสองวันที่ผ่านมา อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเล่าให้ฟังว่า ตอนที่อาตมาไปบรรยายเรื่องนโยบายการจัดการศึกษาที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี อาตมาได้บอกว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเหมือนกับตัวแรง ต้องมีศาสนาเป็นตัวรู้คู่กัน เขาเกิดแรงบันดาลใจในเรื่องควายคู่นี้ จึงแต่งเป็นบทกลอน ชื่อว่าวัฒนธรรมควายคู่ ดังต่อไปนี้

หลักการสร้างคนรุ่นใหม่ให้สามารถ
ต้องรวมปราชญ์รวมศาสตร์ที่หลากหลาย
ทำงานร่วมรวมพลังทั้งใจกาย
เปรียบดังควายไถนาอยู่เคียงคู่กัน

ควายหนึ่งคือควายแรงเป็นควายรุ่น
ช่วยดันดุนหนุนแรงอย่างแข็งขัน
อุตสาหะมานะสร้างสารพัน
ร่วมผลักดันพร้อมเรียนรู้คู่องค์กร

อีกควายหรือคือควายเฒ่าเรียกควายรู้
เปรียบดังครูผู้ชี้นำคำสั่งสอน
ประคับช่วยประคองให้ไม่สั่นคลอน
ดุจภัสสรส่องสว่างหนทางไกล

จึงต้องรวมพลังคู่มุ่งสู่หนึ่ง
สร้างควายซึ่งรู้คู่แรงแปลงพันธุ์ใหม่
เติมความรู้คู่หลักคิดเสริมจิตใจ
ควายพันธุ์ไทยก้าวไกลในสากล

ผู้แต่งกลอนนี้อธิบายว่า เขาเสนอให้สร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ด้วยการที่อาจารย์อาวุโสทั้งหลายเป็นพี่เลี้ยงให้อาจารย์รุ่นใหม่ เพราะมีประสบการณ์ จึงต้องคอยให้นโยบายให้ความคิด กำหนดทิศทางสถาบัน อาจารย์รุ่นใหม่ก็มาเรียนรู้รับไม้ต่อ และร่วมกันเป็นแรงผลักดันสถาบัน ในส่วนการเรียนการสอน อาจารย์เหมือนกับควายรู้ ต้องนำคนหนุ่มสาวซึ่งเป็นควายแรง กลายเป็นตัวรู้ขึ้นมาให้ได้ นิสิตนักศึกษาจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ปัญญาทำให้เป็นคนเก่ง
กรุณาทำให้เป็นคนดี

มนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดี เพราะมีปัญญาคู่กับกรุณา ชีวิตที่มีปัญญาแต่ขาดกรุณาจะมีความเก่งที่แล้งน้ำใจจนอยู่ร่วมโลกกับใครไม่ได้ จนกลายเป็นคนเก่งแต่ไม่ดี ทั้งนี้เพราะปัญญาทำให้เป็นคนเก่ง กรุณาทำให้เป็นคนดี การศึกษาที่เน้นพัฒนาปัญญาอย่างเดียวสร้างคนมีความรู้ที่ไม่เชื่อมโยงกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยปัญญาคุณ ที่ช่วยให้มองเห็นสรรพสิ่งเชื่อมโยงถึงกัน ปัญญาคุณทำให้มองเห็นปัญหาและความทุกข์ของมนุษย์จนเกิดกรุณาคุณต่อสรรพสัตว์ เพราะทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อสรรพสัตว์ พระพุทธเจ้าจึงออกเทศนาสั่งสอนเป็นเวลา ๔๕ ปีก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน

ปัญญาคุณของพระพุทธเจ้าเป็นปัญญาในทางธรรมที่นำให้เกิดกรุณา ทั้งนี้ เพราะปัญญาในทางธรรมเป็นการหยั่งรู้ปฏิจจสมุปบาทที่มองเห็นสรรพสิ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จึงรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ดังภาษิตหิโตปเทศที่ว่า

**"ผู้ใดเห็นภรรยาของผู้อื่นเหมือนมารดาตน
เห็นทรัพย์ของผู้อื่นเหมือนก้อนดิน
และเห็นสัตว์ทั้งหลายเหมือนตนเอง
ผู้นั้นเป็นบัณฑิต"**

ดังนั้น ปัญญาในทางธรรมนำไปสู่กรุณาคือความสงสาร ถ้าเรามีปัญญาชนิดนี้ที่มองทะลุเสื้อแดง เสื้อเหลือง หรือเสื้อหลากสีว่าเป็นคนไทยด้วยกัน ความเกลียดชังจะไม่เกิดขึ้น เราจะมีกรุณาคือความสงสารที่เห็นคนไทยทำร้ายกันเอง แต่ถ้าเราไม่มีปัญญาอย่างนี้ เราก็จะติดที่ข้อมูลข่าวสารผิวเผินภายนอก เราจะแบ่งฝักแบ่งฝ่ายไม่เห็นสรรพสิ่งเป็นหนึ่ง ไม่เห็นว่าคนทุกสีก็เป็นคนไทยด้วยกัน ไม่นึกถึงว่าพวกเขาเป็นพสกนิกรของพระเจ้าอยู่หัวองค์เดียวกัน เราก็เกลียดชังกัน เพราะเราไปติดอยู่ที่ความรู้ผิวเผินที่เกิดจากรับข้อมูลด้านเดียว ประเทศไทยจะไปไม่รอด ถ้าคนไทยขาดปัญญาที่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ เป็น**องค์รวม** (Holistic)

ปัญญาในทางโลกอาจไม่ก่อให้เกิดกรุณาต่อผู้อื่นเสมอไป ปัญญาชนิดนี้อาจทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้นก็เป็นได้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เคย

แสดงความห่วงใยไว้ว่า *"ต่อไปภายหน้า ถ้าเป็นคนที่ได้เล่าเรียนคงจะประพฤติตัวดีกว่าคนที่ไม่ได้เล่าเรียนนั้นหาถูกไม่ คนที่ไม่มีธรรมเป็นเครื่องดำเนินตาม คงจะหันไปทางทุจริตโดยมาก ถ้ารู้น้อยก็โกงไม่ค่อยคล่อง ฤๅโกงไม่สนิท ถ้ารู้มากก็โกงคล่องมากขึ้นและโกงพิสดารมากขึ้น"*

ความกรุณาที่มีต่อผู้อื่นย่อมทำให้ผู้มีปัญญาในทางโลกเป็นคนมีน้ำใจ รู้จักการเสียสละเพื่อสังคมและประเทศชาติ ไม่ใช่เป็นคนเห็นแก่ตัวที่คิดแต่จะเอาตัวรอดคนเดียว ***ปัญญาทำให้เป็นคนเก่ง กรุณาทำให้เป็นคนเก่งที่ไม่เห็นแก่ตัว*** เพราะมีแรงจูงใจในการทำหน้าที่แบบ**ธรรมาธิปไตย**

ท่านทั้งหลายลองถามตัวเองว่า ทุกวันนี้ท่านทำงานด้วยแรงผลักดันจากปัญญาหรือกรุณา ถ้าท่านทำงานด้วยแรงผลักดันจากปัญญาในทางโลกเป็นสำคัญ ท่านเป็น**อัตตาธิปไตย** คือถือตัวเองเป็นใหญ่ ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง คิดว่าฉันเก่ง ฉันแน่ ฉันมีความสามารถมากกว่าคนอื่น นั่นแสดงว่าท่านมีปัญญามากแต่กรุณาน้อย คิดแต่เพียงว่า**ฉันต้องชนะ คนอื่นต้องแพ้** (Win-Lose)

ตรงกันข้าม ถ้าท่านทำงานด้วยแรงผลักดันจากกรุณาเป็นส่วนใหญ่ ท่านเป็น**โลกาธิปไตย** คือถือคนอื่นเป็นใหญ่ คนอื่นเป็นศูนย์กลาง ถ้าท่านมีกรุณามากแต่มีปัญญาน้อยก็จะปกครองคนด้วยความยากลำบาก เป็นคนใจดีผีเข้า 0yf เป็นประเภทที่ว่า**ฉันแพ้คนอื่นชนะ** (Lose-Win)

ถ้าท่านทำงานด้วยแรงผลักดันจากทั้งปัญญาและกรุณาเท่า ๆ กัน ท่านเป็น**ธรรมาธิปไตย** คือถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดหลักการเป็นที่ตั้ง นั่นแสดงว่าท่านมีทัศนะแบบ Win-Win **(ฉันชนะ คนอื่นก็ชนะ)** ที่ว่าฉันชนะเพราะฉันมีปัญญา และฉันก็ยอมให้คนอื่นชนะเพราะฉันมีกรุณา

สังคมไทยทุกวันนี้จะรอดพ้นจากวิกฤติทางการเมืองหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่าคนไทยจะมีท่าทีแบบธรรมาธิปไตยมากน้อยเพียงไร สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ กลุ่มที่เผชิญหน้ากันทุกวันนี้ต่างขาดทั้งปัญญาและกรุณาซึ่งจะทำให้สังคมไทยกลายเป็น**อนาธิปไตย** คือสภาพที่ไม่มีขื่อไม่มีแป ต่างใช้ความรุนแรงเข้าหากัน อันมีผลให้**ต่างฝ่ายต่างแพ้** (Lose-Lose) และที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ

ธรรมาธิปไตยที่ใช้ปัญญาคู่กับกรุณาสามารถพาชาติให้รอดพ้นจากวิกฤติทางการเมืองครั้งนี้ เราต้องมีปัญญามองเห็นคนทั้งหลายเป็นคนไทยด้วยกัน และเกิดกรุณาคือปรารถนาจะช่วยคนไทยให้พ้นทุกข์ เราร่วมกันสร้างความปรองดองด้วยการพูดคุยสนทนากันแบบแสวงจุดร่วมสงวนจุดต่าง ในการพูดคุยกันนั้น เราต้องพยายามให้แต่ละฝ่ายรู้สึกว่าเขาก็ชนะ ไม่มีฝ่ายใดชนะแบบกินรวบอยู่ฝ่ายเดียว คนไทยคงต้องเลือกระหว่าง *“ชนะศึกแต่แพ้สงคราม”* กับ *“แพ้ศึกแต่ชนะสงคราม”*

ข้อความแรกที่ว่า ***“ชนะศึกแต่แพ้สงคราม”*** หมายถึงเรา**ชนะแนวรบย่อยแต่แพ้สงครามใหญ่** คือชนะศึกเล็ก ๆ หลายครั้ง

แต่ในที่สุดก็ต้องเสียกรุงให้กับข้าศึก เช่น นักศึกษาเถียงชนะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วเรียนไม่จบปริญญาโท เพราะทะเลาะกับอาจารย์ที่ปรึกษา การที่คนไทยแต่ละกลุ่มแต่ละสีพยายามเอาชนะคะคานกันร่ำไป ต่างฝ่ายต่างเอาชนะบนซากปรักหักพังของประเทศชาติ นี่เรียกว่า**ชนะศึกแต่แพ้สงคราม**

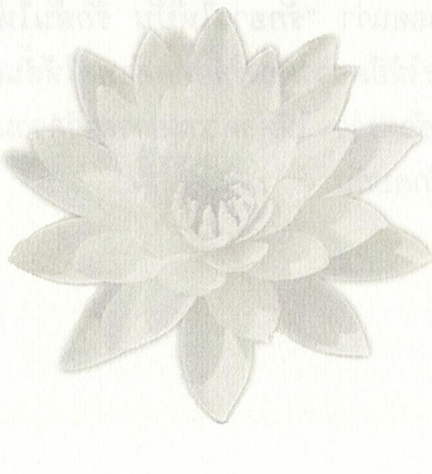
ข้อความที่สองที่ว่า ***"แพ้ศึกแต่ชนะสงคราม"*** หมายถึงเรายอมแพ้แนวรบย่อยแต่ชนะสงครามใหญ่ นั่นคือยอมแพ้ศึกเล็ก ๆ แต่เป็นฝ่ายชนะสงครามใหญ่ในที่สุด เรายอมถอยในบางแนวรบ เพื่อให้ส่วนรวมอยู่รอด เรียกว่า**แพ้ศึกแต่ชนะสงคราม**

ในครอบครัวเดียวกัน สามีภรรยาคิดแต่เอาชนะคะคานกันตลอดเวลา ทุ่มเถียงทะเลาะกันไม่รู้จักจบ จนในที่สุดครอบครัวต้องแตกแยกหรือหย่าร้าง นี่เรียกว่าชนะศึกแต่แพ้สงคราม ชัยชนะอย่างนี้จะมีประโยชน์อะไร

โบราณสอนว่า ***"รักยาวให้บั่น รักสั้นให้ต่อ"*** นั่นคือว่า *ถ้ารักจะคบใครให้ยืดยาวต้องรู้จักตัดคำพูดให้สั้นลงบ้าง ถ้าคิดจะคบกันชั่วครู่ชั่วคราว ให้ต่อความยาวสาวความยืด ทำอย่างนี้ไม่นานก็ต้องเลิกคบกัน*

❝

ประเทศไทยรอดพ้นวิกฤติชาติมาได้หลายครั้ง
ก็เพราะเราใช้ปัญญาคู่กับกรุณา
สังคมไทยเคยแตกเป็นเสี่ยง
ในสมัยที่สู้กับภัยคอมมิวนิสต์
แต่แล้วเราก็เอาชนะคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จ
ด้วยคำสั่ง ๖๖/๒๓ ก็เปลี่ยนศัตรูมาเป็นมิตร

แพ้เป็นพระ
ชนะเป็นมาร

ถ้าคิดจะคบกันต่อไปให้ยืดยาวก็ต้องรู้จักแพ้ให้แก่กันบ้าง ดังภาษิตที่ว่า ***"แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร"*** คนไทยสมัยนี้มักเข้าใจผิดว่า พระต้องเป็นฝ่ายแพ้ตลอดเวลา มารต้องเป็นฝ่ายชนะเสมอ เราควรทำความเข้าใจภาษิตนี้ให้ถูกต้อง ภาษิตนี้ไม่ได้หมายถึงว่าความพ่ายแพ้เป็นของพระ ชัยชนะเป็นของมาร ภาษิตนี้หมายความว่า **แพ้เป็นพระหมายถึงว่าเรายอมแพ้ให้ใคร เราเป็นพระในใจของคน ๆ นั้น เราเอาชนะใครร่ำไป เราเป็นมารในใจของคน ๆ นั้น** พระพุทธศาสนาสอนให้เรารู้จักยอมแพ้เพื่อเอาชนะใจเขา

มหาตมะคานธีใช้วิธีนี้ในการเรียกร้องเอกราชให้อินเดีย เขายอมให้คนตีศีรษะ ยอมถูกจับใส่คุก ยอมอดข้าวประท้วงในคุก จนในที่สุดคนอังกฤษก็ใจอ่อนยอมให้เอกราชแก่อินเดีย วิธีอหิงสาของมหาตมะคานธีมีคนรุ่นหลังเลียนแบบเอาไปใช้เรียกว่าพลังประชาชน (People Power) การต่อสู้ด้วยพลังประชาชนจะประสบ

ความสำเร็จได้ก็ด้วยวิธีแห่งสันติที่ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงดังที่มหาตมะคานธีได้ทำเป็นตัวอย่างมาแล้ว

มหาตมะคานธีเชื่อมั่นว่า มนุษย์ทุกคนมีกรุณาคือความสงสารอยู่ในใจด้วยกันทั้งนั้น ถ้าเรายอมเจ็บปวดหรือยอมถอยบ้าง คนอื่นมองเห็นความเจ็บปวดของเราก็จะเกิดความกรุณาและหยุดการใช้ความรุนแรงกับเรา หลักการนี้สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่า **“อกฺโกเธน ชิเน โกธํ อสาธุํ สาธุนา ชิเน** ***ชนะความโกรธด้วยการไม่โกรธตอบ ชนะความชั่วด้วยความดี”***

อับราฮัม ลินคอล์น ได้ประกาศเลิกทาสในสหรัฐอเมริกาจนทำให้เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้ตลอดสมัยแรกของการเป็นประธานาธิบดี ลินคอล์นกล่าวปราศัยหาเสียงเพื่อแข่งขันเป็นประธานาธิบดีสมัยที่สอง ขณะนั้นรัฐบาลของลินคอล์นกำลังจะชนะสงครามกลางเมืองอยู่แล้ว ลินคอล์นเห็นว่าเมื่อได้ชัยชนะแล้วต้องมีกระบวนการสมานฉันท์ตามมา เพราะทั้งฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ต่างก็เป็นคนอเมริกันด้วยกัน เมื่อรบชนะแล้วก็ต้องรวมทั้งสองฝ่ายเข้าด้วยกันเป็นสหรัฐ (United States)

ในฐานะที่เป็นฝ่ายถือไพ่เหนือกว่า ลินคอล์นเริ่มพูดหาเสียงแบบประนีประนอมเพื่อกรุยทางไปสู่ความสมานฉันท์เมื่อได้ชัยชนะเด็ดขาด เขาเตรียมการที่จะนำพวกที่พ่ายแพ้มาร่วมพัฒนาชาติสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ในการขึ้นกล่าวปราศรัยหาเสียงครั้งหนึ่งลินคอล์นกล่าวว่า เราอย่าได้เกลียดชังฝ่ายใต้ว่าเป็นศัตรู พวกเขา

ก็เป็นคนอเมริกันเหมือนกับพวกเรา ผู้นำฝ่ายใต้เป็นคนดี แต่ว่าหลงผิดไปหน่อย

คุณยายคนหนึ่งคงจะเป็นแฟนพันธุ์แท้ของลินคอล์นรู้สึกไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งที่ลินคอล์นชมฝ่ายใต้ เมื่อลินคอล์นพูดจบคุณยายได้ต่อว่าลินคอล์นว่า *ไม่ชอบใจเลยที่ท่านประธานาธิบดีไปชมฝ่ายใต้ ฝ่ายใต้คือศัตรูตัวฉกาจของเรา ท่านชมศัตรูได้อย่างไร เราผิดหวังเป็นอย่างยิ่ง เราเลือกท่านให้ไปทำลายศัตรู ไม่ใช่ให้ชมศัตรู*

ลินคอล์นตอบคุณยายว่า ***การที่ผมชมศัตรูนั้นก็คือพยายามทำศัตรูให้เป็นมิตร การที่ผมพยายามทำศัตรูให้เป็นมิตรมิใช่เป็นวิธีทำลายศัตรูที่ดีที่สุดละหรือ***

จริงอยู่ ผู้นำต้องพยายามกำจัดศัตรูอย่าให้เหลือไว้กวนใจ มีคำกล่าวว่า เศษ ๓ อย่างไม่ควรเก็บเอาไว้เพราะจะลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตในภายหลัง นั่นคือ **เศษหนี้ เศษไฟ** และ**เศษศัตรู** ภาษิตจีนสอนว่า ***"มีมิตรห้าร้อยคน ยังนับว่าน้อยเกินไป มีศัตรูหนึ่งคน ยังนับว่ามากเกินไป"***

เมื่อเก็บศัตรูเอาไว้ไม่ได้ ผู้นำมักกำจัดศัตรูด้วยความรุนแรง แต่เราต้องไม่ลืมพุทธพจน์ที่ว่า *"เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร"* เมื่อทำลายศัตรูด้วยวิธีรุนแรงไปหนึ่งคนก็ทำให้ได้ศัตรูใหม่มาอีก ๑๐๐ คน พรรคพวกของศัตรูนั่นแหละที่จะรวมหัวกันกลับมาล้างแค้น

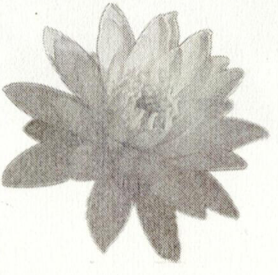
ผู้นำที่ดีควรทำตัวเหมือนลินคอล์นคือพยายามทำลายศัตรูด้วยการเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร การเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตรคือวิธีทำลายศัตรูแบบถอนรากถอนโคน เพราะไม่ต้องมีการจองเวรกันอีกต่อไป

ประเทศไทยรอดพ้นวิกฤติชาติมาได้หลายครั้ง ก็เพราะเราใช้ปัญญาคู่กับกรุณา สังคมไทยเคยแตกเป็นเสี่ยงในสมัยที่สู้กับภัยคอมมิวนิสต์แต่แล้วเราก็เอาชนะคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จด้วยคำสั่ง ๖๖/๒๓ ที่เปลี่ยนศัตรูมาเป็นมิตร สังคมไทยสมัยนั้นมีน้ำใจกรุณาจึงต้อนรับอดีตผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ทั้งหมดกลับมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย นั่นก็คือนโยบายที่หลายประเทศโดยเฉพาะฟิลิปปินส์เคยพยายามเลียนแบบเรามาแล้ว

ความสำเร็จในการสมานรอยแตกร้าวของสังคมไทยในอดีตแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยไม่ได้อับจนปัญญา แต่ที่วันนี้ยังแก้ปัญหาความแตกแยกในสังคมไทยไม่ได้ เพราะคนไทยมีกรุณาต่อกันน้อยไปหน่อยกระมัง

ในท้ายที่สุดนี้ ขออ้างคุณพระศรีรัตนตรัยและกุศลความดีที่บำเพ็ญไว้เพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งหลายในฐานะที่ท่านเป็นครูบาอาจารย์ ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ศิษยานุศิษย์เป็นบุญกุศลมหาศาล จงมารวมกันเป็นตบะ เป็นเดชะ เป็นพลวปัจจัย อำนวยอวยพรให้สังคมไทยจงมีสันติสุข และขอให้ทุกท่านจงมีความเจริญ

ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในชีวิตส่วนตัว ครอบครัว การงาน สมบูรณ์ด้วยลาภ ยศ สุข สรรเสริญ ทุกทิพาราตรีกาล มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ธนสารสมบัติ ปรารถนาสิ่งใดที่ชอบประกอบด้วยธรรม ก็ขอให้ความปรารถนานั้น ๆ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ สมมโนรถมุ่งมาดปรารถนาทุกประการ ตลอดกาลนานเทอญ

อกฺโกเธน ชิเน โกธํ อสาธุํ สาธุนา ชิเน

ชนะความโกรธด้วยการไม่โกรธตอบ

ชนะความชั่วด้วยความดี

พัฒนาชาติให้เริ่มที่ประชาชน
พัฒนาคนให้เริ่มที่ใจ
จะพัฒนาอะไรให้เริ่มที่ตัวเราเองก่อน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย